

Digitized in 2006
by
Thrinaina Informatics Ltd, Secunderabad, A.P., India.
(<http://www.thrinaina.com>)

From the original owned by
Sundarayya Vignana Kendram
and its partner Institutions

as part of the
British Library Endangered Archives Programme
supported by the
Lisbet Rausing Charitable Fund

Except for individual research purpose
any reproduction should be made with
written permission from the

Sundarayya Vignana Kendram,
1-8-1/B/25/A, Bagh Lingampally, Hyderabad - 500 044
Andhra Pradesh, India

COPYRIGHT STATEMENT

The copyright laws of the United States (Title 17, United States Code) and of India (Copyright Act of 1957) govern the making of photocopies or other reproductions of copyrighted material including foreign works under certain conditions. In addition, the United States extends protection to foreign works by means of various international conventions, bilateral agreements, and proclamations.

Under certain conditions specified in the laws, libraries and archives are authorized to furnish a photocopy or other reproduction. One of these specified conditions is that photocopy or reproduction is not to be used for any purpose other than private study, scholarship, or research. If a user makes a request for, or later uses, a photocopy or reproduction for purposes in excess of "fair use," that user may be liable for copyright infringement.

These institutions reserve the right to refuse to accept a copy order if, in their judgment, fulfillment of the order would involve violation of the copyright laws of the United States or India.

అనిబిసెంటుగారి జీవితము

చెన్నపురి, 1920

Record no. 756

Anibiseṇṭugāri jīvitamu

Cennapuri, 1920

Record no. 756

SUNDARAYYA VIGNANA KENDRAM

1-8-1/B/25/A, Bagh Lingampalli
Hyderabad – 500 044, Andhra Pradesh, India

Bibliographic Record Target

అనిబిసెంటుగారి జీవితము / ననూదితము వా. వేంకటేశ్వరుల.- చెన్నపురి :
వావిళ్ళ రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్, 1920.

64 p. ;16 cm.

Record no. 756

Anibiseṇṭugāri jīvitamu / nanūditamu Vā. Vēṅkaṭēśvarula.-
Cennapuri : Vāvilḷa Rāmasvāmiśāstrulu aṁḍ Sans, 1920.

64 p. ;16 cm.

Record no. 756

35 mm microfilm

Image placement: IAⒶIB IIB

Date filming began:

965

శ్రీమద చంద్ర

శ్రీనివాస సంఘం జీవితము

S. NO. 357

A. C. NO. 20719

190

Annales de la langue et de la littérature

అనిబి నెంటు గారి జీవితము

డా. వేంకటేశ్వరయ్య

సమాధి

డా. వేంకటేశ్వరయ్య

డా. వేంకటేశ్వరయ్య గారి జీవితము

ప్రచురితము

1920.

ఆంధ్ర గ్రంథములు.

ప్రతి 1-కి రూ. ఆ.

ఆంధ్రవిచిత్రభాగవతము, ద్వాదశస్కంధములు, శ్రీశతఘంటము.

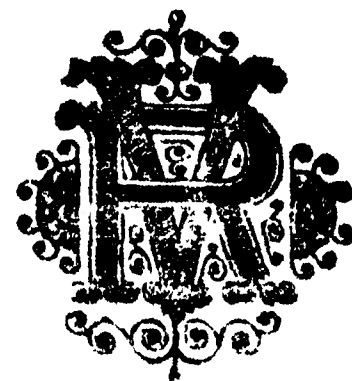
వేంకటరంగశాస్త్రిగారిది	...	7	0
శ్రీ వివేకానందవిజయము	...	1	12
ప్రాచీనదేశచరిత్రలు	...	1	12
భారతరమణీయములు	...	0	12
శ్రీమహాభక్తవిజయము	...	4	0
సంగ్రహరామాయణము, శ్రీశేషాద్రిశర్మకృతము	...	0	10
సంస్కృతనాటకకథలు, శ్రీసీతారామశాస్త్రికృతము	...	1	4
దశకుమారచరిత్రము, శ్రీ ఎనమచింతల. సంజీవరాయ
శాస్త్రికృతము	...	1	8
దక్కనుపూర్వకథలు. శ్రీసీతారామశాస్త్రికృతము	...	1	8
భోజకాళిదాసకథలు, 1-వ భాగము	...	0	12
మైరానాచరిత్ర	...	0	2
రేచుక్కపగటిచుక్క కథలు	...	0	3
మర్యాదరామన్నకథలు, చక్కనికూర్పు	...	0	2
త్యనేనవిజయము, కొ. అనంతాచార్యకృతము	...	0	4
సెబునీకథలు, క్రొత్తకూర్పు 1-వ భాగము	...	0	6
డిటో 2-వ భాగము	...	0	8
షేక్స్పియర్ నాటకకథలు, సులభశైలి	...	1	8

శ్రీ రస్తు.

ఆనిబసెంటుగారిజీవితము

వా. వేంకటేశ్వరయ్యచే

ననూదితము

చెన్నపురి :

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్ వారిచే

బ్రకటితము.

1920.

పీఠిక

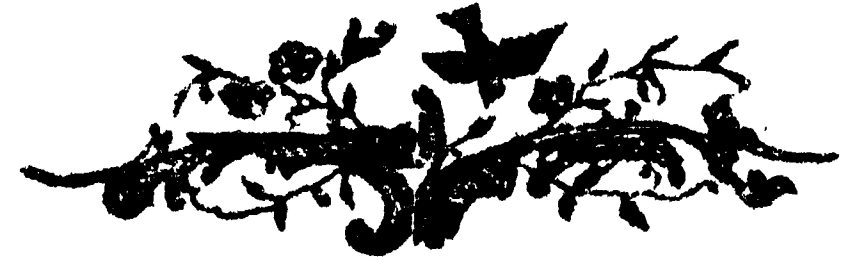
Printed by
V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS
at the "VAVILLA" PRESS,
MADRAS.—1920.

“పరోపకారార్థమిదం శరీరమ్” అనునాలోచ్యక్తి
ననుసరించి స్వలాభైకపరాయణత్వమును ద్యజించి
తమబుద్ధినిబలమును సర్వస్వమును జనసామాన్యాభివృ
ద్ధికి దారపోసి తామొనర్చుకార్యములఫలము భగవద
ర్పణంబు గావించుచు లోకోపకారమునకై సంచరించు
పుణ్యాత్ములు కృతాదియుగంబులలోనైన నరుదుగ
నవతరింతు రన నిక్కలికాలంబున మిక్కిలి యరుదుగఁ
బొడసూపుదురని వేతేనక్కాణింపఁబనిలేదు. ఇట్టిపరోప
కారభూరీణు లందఱును సామాన్యముగఁ బురుషపుంగ
వులే యైయున్నారు. ఈయంశముల నెఱిగిన పిదప శ్రీ
మదనిబిసెంటుదొరసానిచరిత్రఁ బరికించినచో నయ్యది
యద్భుతప్రమోదావహముగఁ బొడకట్టక మానదు.
కేవలము ధనమే దైవముగఁజూచు పాశ్చాత్యులమధ్య
జన్మించి వ్యయప్రయాసముల కోర్వఁజాలనియబల
యయ్యును జన్మదేశంబును విడనాడి దేశదేశంబులఁ
దిరుగుచుఁ దనపూర్వజన్మసంస్కారవశమున లభించిన
పరమాత్మజ్ఞానమునునులభముగఁ దెలిసికొనఁదగినమా
ర్గములను బోధనేయుచు జనులకు నైహికాచుష్కిక
సుఖసంపాదనమునకుఁ ద్రోవఁ జూపి లోకహితంబుగ
సంచరించుచున్న యీ సాధ్వీమణి చరిత్రము సర్వజనా
దరణీయమై యద్భుతామోదములఁ గలిగించుననుట
కేని యాశ్చర్యము?

లోకకుటుంబమునఁ బెరుగుచున్న సమస్తజనులను దనకుఁ దోఁబుట్టువులభంగి నరసికొనుచున్నదయ్యును, ఈకరుణార్ద్రహృదయ మనభరతఖండవాసుల దెస నించుక పక్షపాతమునఁ బ్రవర్తించుచున్నట్లు లీయము యొనరించు కార్యములే వేనోళ్ల నుద్వోషించుచున్నవి. దీనికిఁ గారణము లేకపోలేదు. మనపూర్వ గ్రంథరాజములను జదివి మనహిందూ దేశముయొక్క పూర్వనాగరికతను, బౌద్ధత్యమును, మహిమోన్నత భావమునుఁ దెలిసికొని యట్టి దశపోయి యిట్టిహీన స్థితికి వచ్చియున్న యీ దేశమును గాంచి జాలిఁగొని మఱల దీనిని ఉన్నతస్థానమునకుఁ దెచ్చితలంపునఁ దనశక్తియుక్తులలోఁ జాలభాగము నీదేశ తేమాభివృద్ధి కేవినియోగించుచుండెను. అట్టి యీమె పవిత్రచరిత్రమును ఆంధ్రదేశీయుల యుపయోగార్థమై యిందు సంగ్రహముగఁ బొందుపఱచుచున్నాను.

కా. శ్రీమంతమ్మ సనాతనమ్మ మునిసంసేవ్యమ్మ సాంసారిక వ్యామోహాత్ములకందరానిదియుఁదక్షాధ్యానించు విజ్ఞానికికా తేమమ్మిచ్చెడు నట్టిదైన యలశ్రీ కృష్ణాఖ్య మాతేజమెంతేమాన్యాత్మిక యాబీసంటుదొరసానిం గూర్చిభాసిల్లుతన్!

ఈగ్రంథము పునర్ముద్రణము చేయుటలో నాకు సహాయపడిన నా మిత్రులు శ్రీవిష్ణుభట్ల సూర్యనారాయణ, బి. ఏ; బి. ఎల్; గారి కెల్లప్పుడును కృతజ్ఞుడను. వావిళ్ల వేంకటేశ్వరులు.

శ్రీ రస్తు.

ఆనిబిసెంటుగారి జీవితము.

మొదటి ప్రకరణము.

తల్లిదండ్రులు, జననము, విద్యాభ్యాసము, వివాహము.

ఆనిబిసెంటు క్రీ.శ. 1847-వ సంవత్సరమున జననమొందినది. ఇంద్రాండుదేశ మీ మెజన్తస్థానము. లండన్ పట్టణమున గొప్పడాక్టరుగానుండిన 'విల్లియమ్ పెబ్బుడ్' అను నాంగ్లేయపండితుఁ డీ మెజనకుడు. ఇతర వైద్యశాస్త్రజ్ఞులవలెఁ గాక యీయన వేదాంత వచిత శాస్త్రములయందును సాహిత్యమునందును మిక్కిలి సమర్థుడు.

ఈమె తల్లి ఇంద్రాండు దేశమున జన్మించిన యొక "ప్రొటెస్టెంటు" మతస్థురాలు. చిన్నతనమునుండియుఁ దన తల్లి యాజ్ఞలో మెలఁగుచు వచ్చినందున నీమె చాలపఱకుఁ దనతల్లిగుణముల గ్రహించియుండెను.

ఈమెను "మిస్ మేరియట్" యను నామెయొద్ద విద్యాభ్యాసము ప్రథమమునఁ జేసెను. ఈయుపాధ్యాయురాలు బ్రహ్మచర్యవ్రతమును బూని యుండుటచేతను శిష్యులకు

బోధింప సహజనిపుణత్వము గలిగియుండుటచేతను, దాను జేయుఁబూనినకార్యమును మిగుల నుత్సాహముతో నెఱవేర్చు స్వభావముగలిగి యున్న దగుటచేతను, దనధర్మములను నిరాక్షేపముగఁ గొనసాగించుకొన సమర్థురాలై యుండెను. ఒక్క సంగీతశాస్త్రమును దక్కఁ దక్కిన సమస్తవిద్యలను ఈ యుపాధ్యాయురాలే అనిబిసెంటుదొరసానికి బోధించినది. బోధకురాలియొద్ద విద్యాభ్యాసము చేయుటచే అనిబిసెంటుకు శాస్త్రపాండిత్యము కుదురుటయే గాక శాస్త్రాభ్యాసమునం దవ్యాజప్రేమయుఁ బొడమెను. బిసెంటు ఈ కిత్తుకురాలితో దేశయాత్రకు వెడలి ఫ్రాన్సు, జర్మనీయున్నగు దేశములకుఁ బోయి యాయాదేశ భాషలలోఁ జదువుటకును మాటలాడుట కును శక్తిని సంపాదించుకొనెను. ఇంతమాత్ర మేకాక యీ దేశాటనముచే నీమెకు స్వతంత్రించి యూహించుటకును బని చేయుటకును దగినసామర్థ్య ములవడెను.

ఈసాధ్వి పదునాఁడేండ్లవయసు రాకమునుపే విద్యలఁ దుదముట్ట నభ్యసించి తనతల్లిగృహమునకుఁ బోయెను. తల్లియు నీమెనత్యాదరముతో గారవించి తనమాతృభావమును విశదీకరించుకొనెను. ఈమె 1866-వ సంవత్సరమున “మార్కు బెసంటును” బ్రథమమునదర్శించెను. ఈయన కేంబ్రిడ్జి సర్వ కలాకాలలోఁ బరిపూర్తిగవిద్యనభ్యసించిపచ్చి యప్పుడే యొక క్రైస్తవ మతాలయములో మతోపాధ్యాయుఁడుగాఁ బ్రవేశించెను. ఆమఱుసటి సంవత్సరముననే అనిబిసెంటు ఈ యావనవంతుని వివాహమాడెను.

గెండవ ప్రకరణము.

→ { ఈ వివాహమువలనఁ గలిగిన చిక్కులు, మనోవిభ్రమములు, మతవిషయములం దపనమక మారంభించుట, భర్తతోనెడబాటు. }

ప్రపంచయాత్రలోని కష్టములేవియుఁ దనకూఁతునకుఁ జెలియకుండఁ దానే భరించుచు మిగుల ప్రేమార్ద్రహృదయమున గారవించు తల్లిపోషణలో నుండి యుండుటచే బెసెంటు దొరసానికి నింతదనుక సంసారసాగరములోని యల్లకల్లోలములఁ జెలిసికొనుట కేమియు నవకాశము లేకపోయెను. ఈ దంపతు లిరువురును దామొండొరుల దెస నెఱవేర్చుపలసిన ధర్మములవిషయమై భిన్నాభిప్రాయులై యుండుటయే కాక యనుకూలదాంపత్యమునకు విరుద్ధ లక్షణములు గలవారై యుండిరి. అయినను, ఈసుప్రసిద్ధురాలు తనకింక నీసంసారమున జీవయాత్రచేయుట కష్టతమమని తోచునంతవఱకుఁ దన విధాయకకృత్యముల నిర్వర్తింపఁజేయుచు గృహనిబంధనలనుండితప్పించుకొనఁజూచుటకు మిగుల శంకించుస్వభావము గలదికాని బెసెంటు ప్రతివిషయమునను తనయాధిక్యతను చూపింపవలయునను స్వభావముగలది. ఈయమసామాన్యపు మూఢవనితవలె భర్త చెప్పినదియే వేదమని యంగీకరించునది కాదు. కాబట్టి యిట్టిన్యత్యాసములైన యభిప్రాయములు గలిగియున్న యీదంపతు లిరువురును బొత్తుగఁ గాపురము నేయఁజాలరైరి. ఒకానొక సందర్భమున బెసెంటు యీవిష

యమును గూర్చి యిట్లు ప్రసంగించినది. “నాభర్తయొక్క వేటువిధమైన నడవడియే నన్నుఁ గ్రమక్రమముగ లోకనిర్ణీత నిబంధనల ననుసరించుదానిఁగాఁ జేసియుండినను మొదటి నుండియు నేను నాభర్తకు మిక్కిలి యత్యంతికరమైన భార్య నై యుండియుండును.”

ఈగృహకలహము లిటులుండఁగా నీమే 1869-వ సం॥ జనవరినెలలో నొక మగశిశువును, 1870 వ-రం॥ ఆగష్టునెల లో నొక యాడశిశువును గనెను. 1871 వ-సంవత్సరమున నీ శిశువులిరువురును కొరింత దగ్గుచేఁ జాల బాధితులైరి. తన్మూల మున బెసంటు చాల ప్రయాసమునకులొనైనది. అప్పటి నుండియు నామే మనస్సునఁ గ్రైస్తవమత బోధయందలి నమ్మకము తగ్గిపోవుటకారంభమైనది. తన పిల్లలజబ్బుకుదరక యుండు స్థితిలో నీమేకు జబ్బు తటస్థించెను. ఇందుచే మూడు సంవత్సరములు బాధపడెను. ఆసమయమున తన బాధను తలఁచుకొనినచో మిక్కిలి భయంకరముగా నుండెడి దనియు, నాపడిన యమబాధయే తన మశాభిప్రాయములను మార్చివైచి నాస్తికవాదమునకుఁ దన్ను మరల్చె ననియు “నే నీమధ్య చాలవఱకు బీదలతోఁ గలియుచుంటిని, వారనుభవించు మితిలేని బాధలఁ జూచుచుంటిని. నాకౌదర్శపూర్వకమగు తల్లిని ఆమె నమ్మిన యొక న్యాయవాది మోసపుచ్చి ఆమెను అప్పలపాలుచేసెను. ఆకాపూరితమగు నాచక్కని జీవిత మును భరింపఁజాలని బానిసత్వము చెడఁగొట్టెను. నాకష్టము లన్నింటి నెవరిపై నాధారపఱచుకొని యుంటినో అట్టి నా

ముద్దులబిడ్డ నన్ను బాధలకుపాలుచేసి నన్ను ఆధారము లేని దిగఁ జేసెను. దయామయుడని చెప్పఁబడు దైవముచే వృష్టి పడఁబడిన యింతటి పాపమును, దుర్భరమైన కష్టమును, కా పట్టము లేనివారి హింసయు, విచారగ్రస్తమయిన ప్రపంచ యాత్రయు, ఈయమబాధయు, ఇవి నాయందు నిరాశ పుట్టించినవి. నాకు నమ్మకము తగ్గినది. అప్పటికి నేను కేవలము నా స్తికమతము నవలంబింపక యున్నను నానమ్మకముమూత్రము చాలచలించెను,” అని తనస్వీయచరిత్రస్రంధమున గ్రాసె యున్నది.

ఈమే కీసమయమున నొక మతగురువును, వైద్యుడను సహాయులుగ నుండిరి. ఈకష్టసమయము గతించిన పిదప తనకునిదర్శనపూర్వకముగ నుండని మతవిషయములఁ గూర్చి మాత్రము నమ్మకమును సూచించుట మానెను. ప్రతి విషయ మును దఱిచి పరిశీలనచేయు నీమేకుఁ గ్రైస్తవమతవాదము లన్నియు నసంబద్ధములుగఁ బొడకట్టసాగెను. పిదప మ ముగ నీ ప్రపంచమున దుర్భారతయు, బాధయు నేలయుండవల యును? వీని నిర్మించిన దైవము దయార్ద్రహృదయుడై యుం డుట పొసఁగునా? ఇత్యాది తలంపులు పుట్టసాగెను ఈవిష యములకుఁ దగిన సమాధానముల నిచ్చుటకుఁ గ్రైస్తవ మత బోధలేమియు సహకారులు గానేరవు. ఇట్టిసందేహముల నివారణ నేయఁజాలినది మన హిందూమత మొక్కటియే. కావుననే బెసంటుదొరసాని తుదకు మనహిందూమతము నవలంబించినది.

అయినను మనము వ్రాయఁ బూనుకొన్న కాలమున నామెకు నీశ్వరుని యునికినిగూర్చి యెట్టి సందేహమునులేదు. ఆకాలమున నీమె ఈశ్వరజ్ఞాన సంపన్నుడైన “ఛార్లెస్ వాయసీ” దొరతోన్నహముచేసి కలఁతల నొందిన తన మనస్సునకుఁ గొంచెము కుదురుపాటును గలిగించుకొనెను. అప్పటి నుండియు నీమెకు క్రైస్తవమతమునందలి నమ్మకము బొత్తుగాఁ బోయినది.

1872 సం॥ నీమె స్కాటు దొరతోడను వానిదొరసాని తోడను స్నేహముచేసి వారిగృహమున యథేచ్ఛముగా నీశ్వరజ్ఞానమును సంపాదించుకొనుటకు జరుపఁబడు సభలకుఁబోవుచుండెను. స్కాటు ధనవిద్యాసంపన్నుడు. అయినప్రచురపఱచు మాసపత్రములలో నీమె నిర్బంధరహితములైన యుద్దేశములఁ గూర్చి వ్రాయఁజొచ్చెను. ఈవిధముగ క్రైస్తవమతసిర్జితములకు బోధనలకును, నిబంధనలకును వ్యతిరేకమగు నభిప్రాయములఁగలిగిన యీమె ‘చిర్చ్’ నిబంధనల కనుగుణముగ నడుచుటమానెను. బెసంటుదొర యీమాపుల నొక్కింతయైన సమ్మతించినవాఁడుకాఁడు. కావున బెసంటుదొరసానికి తనభర్త నుండి విడుదలపత్రమును బుచ్చుకొనుటకంటె వేఱుమార్గ మేమియు లేకపోయెను. ఈమె మనస్సున నొక్కటిపెట్టుకొని పెకింకొకవిధమున సంచరించు స్వభావము గలదిగాదు. కావున బెసంటుదొరసాని తనయొరువదియవయేట తనభర్త నుండి యథావిధిగ వేఱయిపోయినది. అప్పటినుండి 1874 సంవత్సరముమే నెలవఱకు నామె న్యాయపథమును దప్పక తనచేత

నైనకార్యమును గావింపుచు దానివలన వచ్చు మితమైన యాదాయముతో తనబిడ్డలను, తల్లిని, తన్ను రక్షించుకొనుచు వచ్చినది.

మూఁడవప్రకరణము.

ఇట్టియసహాయస్థితిలో నుండినయీమెకు స్కాటు దొర దొరసానియుఁ దమసహాయసంపదను జూపి యాదరించిరి. ఈమె వారి పుస్తకభాండాగారమునకుఁ బోయి, జ్ఞాన సంపాదనముఁ జేసికొనుచు, వారిమాసపత్రికలకు విషయముల వ్రాసియిచ్చుచుఁ దన్మూలమున లభించు కొద్దిపాటి యాధారముతోఁ గాలక్షేపముఁజేయుచువచ్చెను. అంత శీఘ్రకాలమున మనస్సులోని యాందోళనములచే నీశ్వరునియందలి నమ్మకము లన్నియుఁ బోయి యీమెబుద్ధి నిరీశ్వరవాదమునకుఁ దిరిగెను. ఇట్టిసమయమున నీమెకు “ఛార్లెస్ బ్రాడ్లా” దొర స్నేహముకుదిరెను. అటుపిమ్మట నాతఁ డగ్రసనాధిపత్యమును వహించియున్న జాతీయమతసంఘమున కీమె చేరినది. బ్రాడ్లా దొర స్నేహమునుగూర్చి యీమె యిట్లు వ్రాసికొనియున్నది. — “ఈజన్తమునఁగలిగిన యిప్పటిమాస్నేహము మాపూర్వజన్తముల మాకొకరియెడ నొకరికిఁ గలిగినయనురాగమునకుఁ బర్యవసానమైయున్నది.”

బెసంటుదొరసాని 1874సం॥ ఆగస్టునెల 25వతేదీని తనయభిప్రాయములఁగూర్చి బహిరంగముగ నుపన్యాసముల నిచ్చుటకుఁ బ్రారంభించినది. అమె నీవిషయములఁ గొన్నిచోట్ల

సుపన్యసించునమయమున నామె ప్రతివాడు . లాసభాభవనము
పై రాళ్లు దువ్వియుమఱియు ననేకవీధముల నల్లరిచేసియు
నామె నవమానింపఁజూచిరి. 1875 సంవత్సరమున జాతీయమత
సంఘమున కామె యుపాధ్యక్షత్వము వహించినది. తుద
కీశ్వర జ్ఞానబోధకసంఘములోఁ జేరుటకు నీమె ఊపదవిని
విడువలేదు.

1877-న సంవత్సరమున నీమె జాతీయసంఘసంస్కారిణి
యనుపత్రికకు బ్రాడ్వాదొరతో సమానాధిపశ్చిమును విహించి
నది. ఆసంవత్సరముననే ఆమెయు బ్రాడ్వాదొరయును నోల్లను
పత్రికను ప్రచురించుటచే దొరతనమువారిచే నేరము
మోపఁబడి చాలవ్యయ ప్రయాసలకు లోనైరి. ఆమెరికాలోని
వైద్యశాస్త్రజ్ఞుడైన “నోల్లను” దొర జనాభివృద్ధికి మితి
లేకున్నదనియును దానిఁ దగ్గించుటకుఁ బ్రతికుటుంబమువా
రును వీలైనంతవఱకు స్వభావావిరోధములగు కార్యములచే శిశు
వుల యుత్పత్తిని దగ్గించనలయు ననియును ఒకపత్రికనుప్ర
చురపఱచెను. దానిని అనిబిసెంటు దొరసానియు, బ్రాడ్వా
దొరయు నింగ్లండులోఁ బ్రచురించిరి. దీనికిఁగాను దొరతనము
వారు నేరముమోపుటచే నీన్నేహితులగువరును చాలవ్యయ
ప్రయాసములకు లోనైరి. కాని చివరకు నీ నేరమునుండి జయ
ప్రదముగా విడుదలచేయఁబడిరి. కాని సాపము ఈమె తన
శిశువులనుఁ గొనిపోయి తననుండి వేరైన తనభర్తయధీనము
చేయునటులదొరతనమువారి యాజ్ఞయగుటచే నీమె తనపసిబిడ్డల
యొడఁబాటున కోర్వఁజాలక చాలదుఃఖించి తుదకు మిక్కిలి

జ్వరపీడితురాలయ్యెను. ఇట్టి విపత్సమయమున నీమెకు దైర్య
మును జెప్పచు నుపచారమును జేయుచు బ్రాడ్వాదొరతనన్నేహ
భావమును గఠఁబఱచెను. ఈవిషయమును గూర్చి వ్రాయుచో
“అయన నాస్రాణములను గాపాడెను” అనియామెవ్రాసికొని
యున్నది. అత శరీరమునకుఁ గొంతబలము చేరినపిమ్మట నామె
వ్యాయస్థానవ్యాయశ్యముచేసి తన పిల్లలనురాఁబట్టుకొనవలయు
నని యత్నించెను. కాని దేశపుచట్టముల ననుసరించి యామె
భర్తయే జయము నొందెను. అటుమీఁద నామె యప్పుడప్పు
డుపోయి తనపిల్లలను జూచి నచ్చుచుండెను గాని యట్లుచేయు
టచేఁ దనమీఁది ప్రేమమున వారక్కడ బెంగపెట్టుకొని
దుఃఖింతురో యనుచితచే నట్లుపోయి వారలఁ జూచుటపూడ
మానివేసెను. ఈవిషయమునుగూర్చి యామె యిట్లువ్రాసికొనె
ను. “వారిని దుఃఖింపఁగూడె వోలఁగించు వలంపున చేసినవారిఁ
జూడఁబోవ మానుకొంటిని, నాకిడుపునఁ బుట్టినబిడ్డ లేపిధ
మున నాహస్తములనుండి యపహరింపఁబడఁగా నేను దిక్కు
మాలిన పిల్లల నందఱిని మాతృవత్సలతతోఁ జూచుకొనుచు
నాచేసిన సహాయమెల్లఁ జేసి వారలబాధలఁ దొలఁగించుచు
నాహృదయతాపమును బోగొట్టుకొన మనోనిశ్చయమును
జేసికొంటిని.”

ఈనేరమునారోపించుటకు ఫలితముగ ‘మాలూసియాకా’
సంఘమొకటి బిసెంటుగారి కార్యదర్శిత్వముగలదై స్థాపింపఁ
బడెను. ఈసంఘమువారి యుద్దేశములును ‘నోల్లను’ పత్రి
కలోప్రకటింపఁబడిన యుద్దేశములును నొకటేను. వీరును,

వీరియుద్దేశములతో నేకీభవించువారలును, వీరి దుస్థితిలో సహాయులుగా నున్నవారును ఈపై నేరములేచినవారికే సహాయముచేయఁ బ్రారంభించిరి. ఇట్టి నేరమారోపింపజేయఁబడినప్పుడు “జెన్నెట్” అనునొకరు ఇంగ్లాండునకువచ్చిరి; అప్పుడొక సభ గావింపఁబడెను. అందు వెల్లడించిన యీక్రిందిభావములు వారియుద్దేశములఁ బ్రకటించినవి. “వాక్స్వితంత్ర్యము లేక నిజముపైకిరాదు. వాక్స్వితంత్ర్యములేక నిజము బయలుపడినను అది నిరర్థకము. వాక్స్వితంత్ర్యములేకున్న యభివృద్ధిక్షీణించును. భవిష్యత్కాలమున దేశాన్నత్యమునకుఁ దోడ్పడునట్టి గొప్పయాశయముల నెలకొల్పుటకు ప్రజలు ముందంజవేయఁ జాలరు. వాక్స్వితంత్ర్యము లేకున్న నయ్యదిపాడు కావింపఁబడుటయే మేలు. వాక్స్వితంత్ర్యము లేకున్న జాతీయాశయములు నశించి ప్రజల జీవితములనే నశింపజేయును.”

1878 సం॥ సెప్టెంబరునెలలో శరీరారోగ్యము కలిగిన మీఁద స్వస్థులై విధిక్యత్యముల నెఱవేర్చుటకు మరల ప్రారంభించెను. అప్పుడు ఇంగ్లాండునందలి “డినేరీలి” మంత్రి ప్రభుత్వమును, ఇండియాందలి “లిట్టెక్” ప్రభుత్వమును నామెదృష్టి నాకర్షించినవి. హిందూదేశవిషయమే నేవచేయుట కవకాశ మామె కలిగించుకొనుటకిదియే ప్రథమము. హిందూదేశస్థితి ఇంగ్లాండున నప్పుడు చర్చనీయాంశమై యుండుట చేతను, ఈమె జాతీయవాదనియగుటచేతను ప్రభుత్వస్థితిని తీవ్రముగ ఖండింపసాగెను. ఈదేశస్థితిగతులను, అందుల లోప

ములను చిత్రముగవర్ణించుచు వ్రాయఁబడిన “ఇంగ్లాండు, ఇండియా, ఆఫ్ గనిస్థానము” అనుపుస్తకమీమెవాదతత్త్వము యొక్క సారాంశము. తానప్పుడుచేసినసేవనుగూర్చి పిదప నాయమవ్రాసినవాక్యములు ప్రశంసార్హములు. “ఆఫ్ గనిస్థానముపై దండయాత్ర వెడలుట మొదలగు ఇతర దురాగతములఁ గూర్చి వ్యతిరేకముగను సుస్వభావముగలిగి స్వాతంత్ర్యపేక్ష కులగు హిందువులపక్షమునను, నేనుగావించిన యుపన్యాసము లొకవిధమైనప్రేమను వారిహృదయములయందు నెలకొల్పినది. మఱియునప్పుడు నాగావించినసేవయే ప్రస్తుతము హిందూదేశమున నాకాలక్షేపమును సూచించునట్టిసేవకు ప్రారంభమైనది.”

1879-వ సంవత్సరమున నతనిశాస్త్రపరిజ్ఞానము పూర్తిగా వించికొనుటకై నిశ్చయించికొని “నాషనల్ సెక్యూలర్ సొసైటీ” సభ్యుఁడును నింగ్లాండులోఁ బ్రసిద్ధిఁజెందిన వైద్యుఁడునగు “ఆనర్జర్” యొద్ద శిష్యురాలై యాసంవత్సరమున మెట్రిక్యులేషన్ పరీక్షయం నుత్తీర్ణురాలై కాలదికాలముననే ఎనిమిదిశాస్త్రములయందు గొప్పగౌరవముల నంది బి. యస్. సీ., యస్. పీ. పరీక్షలయందు జయముగాంచెను.

1880-వ సంవత్సరమున బెసంటు ప్రెస్టాకుఁ జాలసహాయమొనర్చినది. బ్రాడ్లాదొర నార్తాప్తును పట్టణమువారిచే పార్లమెంటుసభకుఁ బ్రతినిధిగా నెన్నుకొనుటలోఁ దానును దోడ్పడియుండెను. మొదటఁ బ్రతినిధిత్వమును జెందినవారెల్లరును దమధర్మములను న్యాయముగ నెఱవేర్చెద మని

క్రైస్తవమతగ్రంథముమీద నొట్టుపెట్టుకొనవలసినది పార్లమెంటు ఆచారము. బ్రాడ్లాకు బైబిలుగ్రంథములో నేమియు నమ్మకములేదని యీసలకే తెలుపబడెను. ఆకారణముచే పైయేర్పాటునకు బ్రాడ్లా ఒప్పికొనలేదు. అందుచే బ్రాడ్లా ప్రతినిధిగా నుండుటకు వీలులేదని పార్లమెంటువధానిబంధన వారిని తొలగించెను.

బ్రాడ్లాని విషయమై యనేకోపన్యాసములనిచ్చి చర్చ గావించెనుగాని యేమియు లాభము లేకపోయెను. అప్పుడు నార్తంట్టనుపట్టణమువారు చాల కోపించి గుంపులుగుంపులుగవచ్చి ఆసభాగృహమునొద్ద గడబిడఁజేయుచుండ రక్షకభటులు కూడ నేమియుఁజేయుటకును దోపక నివ్వెరపడియుండిరి. ఆట్టిసమయమున వారివలన నేహనియరాకుండ వారిని తనవాక్పాత్యమున నిలికి సమాధానముని బ్రాడ్లాదొరకును దొరతనపువారికిని బెసంటుదొరసాని చాల యుపకారమొనర్చినది. తరువాతి నాపట్టణపుబ్రజలు బ్రాడ్లాదొరను మఱలఁ దమప్రతినిధినిగా నెన్నుకొనిరి. అప్పుడుకూడ బ్రాడ్లాదొర తొలగింపబడెను. అందుమీద దొరతనపువారికి నుంకముచెల్లింపవలసినపాగాకు సారాయి, మొదలగు పదార్థములఁ గొనకుండనటులను “నే వింగ్సుబాఁకీలో మీరు దాఁచికొనినసొమ్మును దిరిగి పుచ్చుకొనవలయు”ననియును బెసంటుదొరసాని ప్రజలకు బోధింపఁగా నీమూలమున దొరతనమువారికి నచ్చు శిక్షలరాబడి తగ్గిపోయెను. అప్పుడు బ్రాడ్లాదొరను ప్రతినిధిగనంగీకరించిరి.

1375-వ సంవత్సరమున నమెరికా భండవానులైన “కర్నల్ అల్కాటు”దొరయును, “బ్లావెట్సుకీ”దొరసానియుఁ బరమాత్మజ్ఞానసంపాదకసంఘమును నొక మతసంఘమును స్థాపించిరి. వారుస్థాపించినసంఘమే శాఖోపశాఖలుగఁ బ్రపంచమంతటను వ్యాపించి సర్వజనాదరణీయముగ అనిబిసెంటు దొరసాని యధ్యక్షతక్రింద నిప్పుడు శోభిల్లుచున్నది. చెన్నపురిలోని “అడయాగు” ఈ మతసంఘముయొక్క ప్రధానకార్యస్థానము.

1882-వ సంవత్సరమున బెసెంటుదొరసాని ప్రప్రథమమున నీసంఘముతోడి సంబంధమునకు దిగినది. ఈమె యీ సంఘోద్దేశ్యములఁగూర్చియు సాంఘికులఁగూర్చియు నిరసన వాక్యములతో నధిక్షేపించుచు నొక యాంగ్లేయ మాసపత్రికలోఁ బ్రచురించెను. బ్లావెట్సుకీదొరసాని యీ యధిక్షేపములఁజదివి బెసెంటుదొరసాని తమ సాంఘికోద్దేశ్యములఁగూర్చి పారబాటకు నభిప్రాయముగలవై యట్లు వ్రాసియున్నది గాని వేఱుకాదని మృదురీతి సమాధానమిచ్చెను. అప్పటినుండి బెసెంటుదొరసాని మనస్సు పలువిధములయిన కలఁతలకుఁ బాలయ్యెను.

1888-వ సంవత్సరమున ‘అవర్ కార్నర్,’ అను ఒకపత్రిక ఈమెమొదలుపెట్టెను. ఆదేశమునందలి “హెక్కలో,” “షా” మొదలగు ననేకప్రముఖులు ఈ పత్రికకు వ్యాసములు వ్రాసి పోషించుచువచ్చిరి. ఆసమయముననే బ్రాడ్లామీద మాననజ్ఞ

మునకై యభియోగములేబడి, బెసంటుదొరసాని యనవరత సహాయమువలనను, దైవకృపవలనను, నీయభియోగము బ్రాహ్మ దొరకనుకూలమయ్యెను. ఈ సందర్భముననే సమష్టివాద తత్త్వము ఆమెమనస్సులోని యాందోళనమును వృద్ధిపఱచెను. కొంతకాలమునకు ఈసమష్టివాదనూత్రములను గ్రహించెను. అప్పటినుండి రాజకీయవ్యవహారముల నదలి సాంఘికస్థితి పైతనదృష్టిని మరల్చి సంఘమును ఏళిరునబాగుపఱుపవచ్చునా యని యాలోచింపసాగెను.

సమష్టివాదము సంఘమును సంస్కరణముచేయు నుద్యమములలో నొకటి. లోకమున సృష్టింపఁబడిన ప్రతివ్యక్తియును సంఘమును బాగుచేయుటకే యనియు, ప్రత్యేకవ్యక్తిత్వము వల్లసంఘమున కనేకదోషములాపాదింపుచున్నవనియు, ప్రత్యేకవ్యక్తిత్వమునకంటే సంఘవ్యక్తిత్వమే ముఖ్యమనియును బెసంటుదొరసాని బోధింప మొదలిడెను. ఈనూత్రములన్నియు వ్యక్తివాదమునందలి నూత్రములకు భిన్నములేగాక యట్టివ్యక్తిత్వమును నశింపఁజేయుచున్నవి. అందువలన వ్యక్తివాదమునకును సమష్టివాదమునకును ప్రత్యక్షవిరోధము. బెసంటు సమష్టివాదావలంబకురాలు. ఈమె ప్రియమిత్రుడగు “బ్రాహ్మ” వ్యక్తివాది. ఇందుచే వీరిరువురకు నభిప్రాయములు భేదించినవి. ఇంతటితోవీరిమైత్రి యంతరించునో యని యామెను కలవర పెట్టుచుండెను. కాని యిరువురును భిన్నాభిప్రాయములలో సహనభావమునుంచి మైత్రితో మెలఁగుచుండిరి. వీరితోమాత్రమేగాక సమష్టివాదమువలన అభిప్రాయభేదముగల్గిన వారియందఱిగూడ స్నేహముగ నేయుండెను. ఈ కాలముననీయమ

కర్తకారులస్థితినిగూర్చియు, వారిని బాధించుచున్నదారిద్ర్యమును గూర్చియు బాగుగ తెలిసికొని, వారికి సహాయముచేసి, వారిస్థితిని వృద్ధిఁజేయుటకై యనేకప్రయత్నములుచేసెను. చేతిపనులు చేయువారియందనోన్యవైత్రి సమాకూర్చి వృథాకలహములకనకాశము లేకయుండునట్లనేకసంఘములు స్థాపించెను.

ఆత్మనుగూర్చియు, బరమాత్మనుగూర్చియు నిశ్చితాభిప్రాయములఁ బొందుటకుఁ దనకున్నజ్ఞానము చాలదని తెలిసికొనసాగెను. వశీకరణశక్తి యోగదృష్టిమొదలగు సామర్థ్యములు గలవారు నేయువిచిత్రపుఁబనులకుఁ గారణ మూహించుటకు శక్తురాలుగాకుండెను. అప్పటినుండియు నీ ప్రపంచనాటకమునకు హేతుభూతములగు నూత్నవిషయములఁ దెలిసికొనుటకుఁ గంకణము కట్టుకొని యనేకవిధములయిన గ్రంథములఁ బఠించియు ననుభవముచేఁ బరీక్షించియు, తెలిసికొనుటకుయత్నించెను. మనస్సామర్థ్యమును ఆత్మప్రభావమునుగూర్చి తెలిసికొనవలయునని గట్టిపట్టుదలపట్టినయామెకు 1889-వ సంవత్సరమున నామెన్నేహితుఁడొకఁడు “బ్లావెట్స్కీ” దొరసాని రచించిన “రహస్యమత”మును గ్రంథమునిచ్చి దానిని విమర్శింప వేడుకొనెను. ఆమెదాని నింటికిఁగొనిపోయి పరిశీలింపఁగా నందలివిషయము లామె మనోవిభ్రమముల నెల్లఁబోకార్చెను. ఆమె సందేహములన్నియు నాఁటితో నివర్తించినవి. ఆమెమనస్సు వికసించినది. నిర్భరానంద మామెమనస్సున నెలకొనెను. అంతట నామె దానిపై విమర్శను వ్రాసి తనన్నేహితునకిచ్చి యాగ్రంథకర్తతోఁ దనకుఁ బరిచయముకలుగఁజేసి

కొనవలయునని ప్రార్థించెను. అంతనాతఁడామెను బ్లావెట్సుకీ దొరసాని యొద్దకుఁ బిలుచుకొనిపోఁగా నామెయు బెసెంటు దొరసానికి స్వాగతమిచ్చి యత్యాదరముతో గారవించెను. అంతటితోఁ దామొనర్చినపనులఁగూర్చియు దేశసంచారమును గూర్చియు ముచ్చటించి బెసెంటుదొరసాని తమ మతసాంఘిక రాత్రైనచో మిక్కిలి శ్రేయస్సు సమకూరునని బ్లావెట్సుకీ దొరసాని వాక్రుచ్చెను. అందుపై బెసెంటుదొరసాని యామెరచి యిచ్చిన గ్రంథములఁ జదివి యామె మాహాత్మ్యమున నిశ్చలమైన విశ్వాసముగలదై యాసంఘములోఁ దన్నునైత మొక సభ్యురాలిగఁ జేర్చుకొని తన శిష్యత్వ మంగీకరింపవలయు నని బ్లావెట్సుకీదొరసానిని ప్రార్థించినది. బ్లావెట్సుకీదొరసానియెడ బెసెంటుదొరసానికత్యంతమైన గురుభావము. ఆమె నిర్వాణ పదవి నొందినపిదప బ్లావెట్సుకీ సంఘోద్దేశ్యములను, వాని నాచరించువిధులను బెసెంటుదొరసానివలె నుబోధకముగఁ జెలుపఁగలవారు మఱివ్వరును లేరు. ఈ విషయములఁగూర్చి యామె దేశదేశములనుపర్యటించుచున్నది. అనేక గ్రంథముల రచియించుచున్నది. ఈమె ప్రోత్సాహముచే నీ సంఘము ప్రపంచమునఁగల యన్ని దేశములలోనువ్యాపించి లోకమునఁ గల జనులకందఱకు నీమూలమున సంబంధమతిశయింపఁజేసినది. ఈ సంఘమునకు మూలస్థానమైన మన భరతఖండముకూడఁ జాల ప్రాముఖ్యముఁబొంది సర్వదేశములయందును గౌరవనీయమైనపదవినందెను.

---ఈమతమునుగూర్చి యాయమరచించిన గ్రంథములు.---

పరమాత్మజ్ఞానమును గూర్చి యాయమరచించిన వ్రాతలు సుబోధకములై దుర్గాహ్యములయిన యాత్మ విచారణ విషయముల నైతము సామాన్యపుఁజనువరులు కూడఁ జదివి సులభముగ గ్రహించుకొన ననువగుతెలిసి వ్రాయఁబడియున్నవి. ఈమె వ్రాసినవిగయములఁ జూడఁగా నీమెకు వానియందుఁ గలిగిన దృఢమైన నమ్మకము తేటపడఁగలను. అద్వానిఁజదివి యనుభవమునకుఁ దెచ్చుకొనిన ప్రతి మనుజుఁడు ఈప్రపంచ సంచారమునందు విచారశూన్యుడై మరణమునకు వెలువక నిర్భరానందమును జెందుచు శాశ్వతపదవినిబొందుటకుఁ దగు సాధనముల సులభముగ సంపాదించుకొనఁ గలఁడు. ఈ విషయములఁగూర్చి యామె వ్రాసిన గ్రంథములు తెక్కకు మిక్కిలియై యున్నవి. ఆగ్రంథములన్నియు నాంగ్లేయ భాషలో వ్రాయఁబడియున్నది.

‘పూర్వుల వివేక’మును నొక గ్రంథమున వ్రాసియున్నది. ఈమెచే ఇందీమతముయొక్క ముఖ్యోద్దేశ్యములు సంగ్రహముగ వ్రాయఁబడియున్నవి. ఈ సంఘమునుగూర్చి తెలిసికొన గోచువారందఱు దీనినిఁ జదివితీరవలయును. ఈవిషయముల వ్రాయుచు నీమె మనహిందూమతమునందలి యాచారములను, ఉపదేశములను జర్పించుచు వానిని సకారణముగ నిర్ధారణ సేయుచు హిందూమతమునకు మహోపకారమును గావించినది. ‘అవతారములు’, ‘సనాతనధర్మములు’ మొదలగు నీమత విషయములు సులభముగఁ జెలియునట్లు సకారణముగను యుక్తియుక్తముగను వ్రాయఁబడియున్నవి. ‘మహాయుద్ధము యొక్క

చరిత్ర' యను పేరుతో శ్రీమహాభారతమునందలి కథను, "అనుసరణపాత్రుడగు రాజు," అనుపేరుతో శ్రీరామచంద్రుని చరిత్రమును ఈమె వృద్ధుమధురశైలిని రచించి యీ గ్రంథములలో విశేషాంశములను, నందలి కథానాయకుల గుణాధిక్యమును, నయ్యవిబోధించునీతులను, సరసవచనములతోఁ జదువరులకుఁ దేటతెల్లము సేయుచుఁ బూర్వపుభరతఖండపు నాయకుల మహిమోన్నతమును సర్వదేశస్థులును గీర్తించు నట్లు పాత్రీభూతముగ నొనర్చెను. ఇంతియగాక హిందూ మతాధిక్య నూచకముగు శ్రీభగవద్గీతను అంగ్లేయభాషకు భాషాంతరీకరణ మొనర్చి తద్బోధకములగు పరమార్థవిషయముల నాభాషావిదులకుఁ గరతలామలకముగఁ జేసినది.

అయిదవ ప్రకరణము.

ఇక నీమెకును మన హిందూదేశమునకును గల సంబంధమును చెలిసికొందము. ఈమెకుఁగల హిందూదేశాభిమానమును, నాయభిమానమునకు కారణములును నిదినఱకేనూచింపఁబడెను గదా? ఈ యమ హిందూదేశము నుద్ధరించుటకై చేసిన సేవలలో నగ్రగణ్యమైనది జాతీయవిద్యను నెలకొల్పుటకై చేసిన పరిశ్రమము అంగ్లేయప్రభుత్వమునలనను, దానిమూలమున నింగ్లీషువిద్యకే ప్రాముఖ్యముసంధివించి, పాశ్చాత్యదేశములయందలి యైహికసంబంధమైన యూహలకుఁ బ్రచారము కలిగెను. అపై బ్రహ్మసమాజమువారిచే జనించిన పాశ్చాత్య నాగరికతావ్యామోహముప్రబలినది. దీనిచే మనయాచారములకును, నాగరికతకును, సాంప్రదాయములకును కీడుసంభవించి,

రానురాను మనము క్షీణదశఁజెందినాము. నవీన భరతఖండము నాగరికదేశమనియు, భారతీయు లనాగరికులనియు నను నుద్దేశములుజనించెను. భారతీయులు నిష్కారణములగుకూఠనమ్మకమునఁ గలపరపక్షవారలనియు, ననవసరములగు నాచారసంప్రదాయముల నిర్మించిరనియు, నంధపరంపరాన్యాయమున నిష్పటివారలున్నారనియు, ప్రకృతకాలమున కుపయోగపడఁగల గ్రంథములు భారతీయుల దేశభాషలలో లేనేలేవనియు, నాంగ్లభాషాభ్యసనమే ఇహపరసాధనమనియు దృఢాభిప్రాయముతో నుండిరి. అట్టిస్థితిలో నీమెవ్రాతలు, నుపన్యాసములును, జాతీయతకు బీజములై యందఱి మనస్సులయందును బాగుగ నాటినవి. మనప్రాచీనగ్రంథముల నంతచులకనగాఁ జూడరాదనియు, నందలి గొప్పయంశములు మఱేవాఙ్మయమున లేవనియు, నన్నిభాషలలో సంస్కృతమేగొప్పదనియు, నీయమ వాదించుచుండెను. నశించుచున్న భారతీయకళలను, పరిశ్రమములను మరల నుద్ధరించుటకు మొదలిడెను. ఇందుచే దేశమున నిజమైన జాతీయతయేర్పడెను. జాతీయోద్బోధన చేయుటయేగాక యింకను దేశాభివృద్ధికరములగు గొప్పకార్యము లాయమ కావించెను.

ఈయమ వాక్పాటవము.

ఆయమవూనుకొనిన మహాకార్యనిర్వహణమునకుఁ దోడ్పడిన యుపకరణములలో, నామె వాక్పాటిమ ముఖ్యమైనది. అంగ్లముభాషోపన్యాసకులలో నసాధారణులని యుచుండెనుకొనినవారిలో నీమె యొక తెయైయున్నది. ఈమె యుపన్యాసవిన్యాసము కావింపుచుండఁగా కర్ణోత్సవముగ నుండును. ఈమె

యెంతయు త్యాహముతో నేవిషయమును గూర్చి చెప్పుచుండునో
తనవారందఱు నావిషయముంగూర్చి యంత యుత్సాహమును
బొందుదురు. తనవాక్సమర్థమునఁ దాఁజెప్పు ప్రతివిషయ
మునంగు నీమె జనులకు నమృతమును బుంపింపఁగలదు. ఈమె
కఠిన్యని విరళమై గంభీరమై తనయత్యంతమధురిమచే జనుల
హృదయముల నాకర్షించుచుండును. ఈమె మాటాడఁదలఁచు
కొన్న విషయములన్నియుఁ గారణకార్యమునన్నితములుగ నొక
దానివెనుక నొకటి తమంతన యుచితశబ్దస్వరూపమున వెలు
నడుచుండునట్లుండును. ఇట్లులనిచెప్పుటచే నామె యుపన్యా
సము కావించుట కేమియు శ్రమపడవలసినది లేదనిచెప్పుట
కాదు. ఈమె ఏవిషయమును జెప్పఁదలఁచుకొన్న నావిషయ
మును గూర్చి వ్రాయఁబడిన పుస్తకములనన్నియుఁ జదివిననే
కాని యుపన్యసింప నారంభింపదు. ఈమె యుపన్యసింపరీతిఁ
జూడ నీమెకష్టపడకుండనే విషయములన్నియుఁదమకుఁదామే
యప్రయత్నముగ నచ్చుచున్నట్లు దోచును. ఎంతటిగొప్ప
జనసంఘమునకైన దినమునకు నాల్గేసి యుపన్యాసముల నిచ్చు
టకు నీమెకుశక్తికలదు. స్వభావప్రేరితమున లభ్యమైన నీమహా
సాధనమున నామె జనుల యోగక్షేమమునకు యపయోగించుచు
నన్నియోగము చేయుచుండుట యెంతయుఁ గీర్తనీయము.

→ ఈమె మతసంఘమున కధ్యక్షత నహించుట. ←

బ్రాహ్మకుమారసాని పరమపదము నందినది మొదలు
కొని 1907 వ సంవత్సరమువఱకు కర్నూల్ ఆశ్రమదొర
యీసంఘమున కధ్యక్షతవహించియుండెను. అతని యనంతర

ము బెసెంటుదొరసాని యాయధికారభారమును నిర్వహింపఁ
బూనుకొన్నది. అప్పటినుండియు నీమె దేశదేశముల సంచరిం
చుచు నాయా యెడలఁ దమ బ్రహ్మజ్ఞానసభాశాఖల నుద్ధరిం
చుచు, నవీనశాఖలఁ బాగుకొల్పుచు, నీమతసంఘమును జాల
యభివృద్ధిలోనికిఁ దెచ్చి తన ధర్మములను యథావిధిగ నిర్వ
హించుచుండెను. ఆయా కార్యముల నిర్వహింపఁగలవారినే
యేర్చి నియమించుటలో నీమె చాలనిపుణురాలు. ఈ కార్య
ముల విషయమై జరగు నుత్తరప్రత్యుత్తరముల నీయమ స్వయ
ముగఁ దనచేతి మీఁదగ నే నడపుచుగాని యాపనికై యొరుల
నియమింపదు.

ఈమె పగమాత్మజ్ఞానబోధక సంఘమువారిలోఁ జేరిన
పిదప హిందూదేశమునకు వచ్చి దేశాభివృద్ధి కరములగు కొన్ని
ఘనకార్యము లొనర్చినది.

→ హిందూసర్వకళాశాల. ←

కాశీనగరమున నామె స్థాపించిన హిందూకళాశాల*
వానిలో మొదట గమనింపవలసిన దైయున్నది. జాతీయాభి
వృద్ధికి మూల మైనది విద్య గావున దానిని యథావిధిగఁ గలుప
మనదేశములో మంచిపాఠశాలలు లేనని యామె మనదేశపు
మహారాజులకును ఇతరదేశములలోని యాదార్యబుద్ధి గల
ధనకులకును దనయుద్యమమును చెలిపి ద్రవ్యమును సంపా
దించి పురాతనమునుండియుఁ గలకు నెలవును బుణ్యస్థలమును

* ఈకళాశాల హిందూ యూనివర్సిటీగమాత్రీ శ్రీపండిత
మాళవ్యాగారి యాజమాన్యమున వృద్ధి చెందుచున్నది.

నైన కాశీపురమున నొక గొప్పకళాశాలను నిర్మించినది. ఈ కళాశాలయే హిందూ యూనివర్సిటీవారి స్వాధీనమైనది. అందుఁ బెండ్లికొనివారుమాత్రమే విద్యార్థులుగఁ జేర్చుకొనఁ బడుదురు. సంస్కృతమును గాని యాంగ్లేయభాషనుగాని ప్రతివిద్యార్థియును బ్రధానభాషగఁ దీసికొని మిగిలినదానిని గూడఁ గొంతవఱకుఁ జదువుచుండవలయును. అందు నక్షరాభ్యాసము మొదలు శాస్త్రపరీక్ష వఱకును జదువుకొనవచ్చును. అందలి విద్యార్థుల భోజనాదులసమిత్తమై మంచి యేర్పాటులు చేయఁబడి యున్నవి. దేశాభివృద్ధికి బాలురు శాస్త్రాభ్యాసము చేసి బుద్ధిబలమును బొందుట యెంత యావశ్యకమో వారు దేహవ్యాయామమునుజేసి దేహబలమును గూడఁ బడయుట యంత ముఖ్యమని యెంచి యీమె విద్యార్థులందఱును వారివారినయస్సనకుఁ బగిన శరీరవ్యాయామమును దీసికొను నట్లు కట్టడి చేసెను. మనయాంగ్లేయ పాఠశాలలయందు మత విషయములఁగూర్చి యేవిధమైన శ్రద్ధ తీసికొనకపోవుటవలన విద్యార్థులు మతాభిప్రాయములఁ గూర్చి జ్ఞానశూన్యు లగుటఁ గాంచి యీమె యాకళాశాలలోఁ బ్రవేశింపఁగలవారికి బాఠములఁ జెప్పటకు ముందు హిందూమతబోధకములగు పుస్తకములఁ గొంచెముకాలము పఠించిననేగాని పాఠశాల కార్యముల నిర్వర్తింపఁగూడ దని యేర్పాటుగావించి యుండెను. ఆయా శాస్త్రములలోఁ బ్రజ్ఞానిధులైనవారిని గొనివచ్చి యీమె యీ కళాశాలలో నుపాధ్యాయులపదవిని నిర్వహించెను.

ఈకళాశాలపేరిట నొక మాసపత్రిక వెలువడుచుండును. అందుశాస్త్రబోధకములును నీతిబోధకములును నైనవిష

యములు ప్రచురింపఁబడుచుండును. దానిచందాలమూలమున వచ్చిన యాదాయమును కొందఱు విద్యార్థుల వేతనమునకై వినియోగించుచున్నారు.

మనదేశమున కభివృద్ధికరము లయినకొన్ని విధాయక కృత్యముల నీమె మనకు విధించి యున్నది.

ఇప్పటికాలపుమనవా రందఱును దమబాలుర కక్ష రాభ్యాసము కాఁగానే ఎ. బి. సి. డి. అనే నేర్పుచున్నారు. తత్సాలమున బాలురకు స్వభాషయందలి గౌరవము, ప్రీతి, పాండిత్యము పోవుటయేగాక పెద్దలకుసయితము దురవగాహములైన విదేశవిషయములతోఁ గూడినయాంగ్లేయ పాఠపుస్తకములఁ గంతస్థము నేయఁ దమలేత మనస్సుల నిగ్భంధన నేయుచుఁ దుదకుఁ దద్బాషా ప్రావీణ్యమునుఁగూడఁ బొందఁ జాలక రెంటికిని జెడినరేణు లగుచున్నారు. దీనివలనఁ గలుగుననర్థమిదియొక్కటయేకాదు. మనపూర్వులగుజాధిక్యమును మహిమోన్నతభావమును వెల్లడిచేయు మనస్వభాషలలోని యుక్తగ్రంథములఁ జనున శిస్తులుగాక తమజాతీయమతవేదాంతసిద్ధాంత శాస్త్రవిషయములమహిమఁ దెలియఁజాలక యిహకుల మతమునకు నాగరికతాదివిషయములకుఁ జెయిఁ జాచుచున్నారు. దీనివలన నిప్పటివానికి స్వాభిమానము, స్వదేశాభిమానము జాతీయమతాభిమానము నశించుటయేకాక వానియందు నిగర్హణభావమేర్పడుచున్నది. ఇట్టియుపద్రవకర మైనస్థితిని దొలఁగించి జనులకు స్వాభిమానాదిగుణములు కలుగఁ జేయుటకు స్వదేశభాషల నభివృద్ధిపఱుపవలయు నని బెసెంటుదొరసాని నొక్కవక్కాణించి యున్నది. అందునను ముఖ్యముగ సంస్కృత

భాష భాషల కెల్ల మాతృభాష గావునను మనశాస్త్రమతాది విషయము లెల్ల నందే వ్రాయఁబడి యుండుటచేతను, దాని నప్రధానభాషగాఁ బాఠశాలలయందుంచి, బాలురకుఁగఱపఱపల యునని యీమె చెప్పియున్నది. కాశీపురమున నీమె సంస్థాపించిన కళాశాలలో నీవిధముగనే విద్య గఱపఁబడుచున్నది.

రెండవది మనపూర్వులమహిమ గుణాధిక్యము నిశ్చల జ్ఞానము శూరత్వము ధర్మగుణము మొదలుగాఁ గలనుగుణ పుంజముల బోధించుమనపూర్వరాజరులచరిత్రల బాలురకుఁ గఱపవలయును. దీనిచే వారలకు స్వదేశాభిమానము, అత్త గౌరవము సత్సార్గత మున్నగుమంచిగుణము లలవడుటయేగాక యాత్మదేశగౌరవార్థ మై తమప్రాణధనములఁ ద్యజింప లెక్క గొననిధైర్యశౌర్యములుకూడఁ బట్టుపడును.

ఆంగ్లేయపాఠశాలలోఁ జదువుకొనువిద్యార్థు లందఱు నన్యదేశీయము లయిననుస్తుల(పంట్లాములు, టోపీలు, బూట్సులు మున్నగునవి) ధరించుచుఁ దమ వేషములయందు విదేశీయుల ననుకరించుచున్నారు. దీనివలన రెండువిధములయినచెడుగులు కలుగుచున్నవి. మొదటిది యశ్యంతశీతలప్రదేశములలో వాడుకొనవలసినయుడుపుల మిక్కిలి యుష్ణప్రదేశములయందు ధరించుటవలన శరీరమునకు గలుగుచెడుపులు. రెండవది అన్యదేశ పద్ధతుల నవలంబించుటవలన స్వదేశాభిమానమునకు నాత్మగౌరవమునకుఁ గలిగిననష్టములు.

కావున నీరెండువిధము లయిననష్టములు కలుగకుండు నటుల మనము మనపూర్వులచే నాచరితము లయినవేషములనే ధరించుచుండవలయును.

ఇంకొకటి మనము వాడుకొనుప్రతివస్తువును సాధ్యమైనంతవఱకు మనదేశమునఁ జేసినదిగా నుండవలయును. విదేశ పుసామానుల కొనుటవలనఁ గలిగెడునష్టము లివ్వియిన:-

స్వదేశమున నా యావస్తువులఁ జేయు పనివాండ్రకుఁ బని తగ్గిపోయి వేతనములు లేక ట్రామదేవతచేఁ బీడింపఁబడుచుండుట.

మనము కొనెడివిదేశవస్తువుల వెలరూపమున మన ధనము విదేశీయులకుఁ బోవుచుండుట.

స్వదేశవస్తువులయందు గౌరవము తగ్గుటచే స్వదేశాభిమానమునకు నాత్మగౌరవమునకుఁ గలిగెడు చెఱుపు.

ఈ త్రివిధములయిన చెఱుపులును గలుగకుండునటుల మనదేశపుజను లందఱును స్వదేశాభిమానపరులై స్వదేశవస్తువులనే కొనుచు స్వాభిమాన ముంచుకొనవలయునని బెనెంటు దొరసాని నొక్కి వక్కాణించి యున్నది.

దేశాభివృద్ధికిఁ బురుషు లెంత యావశ్యకమో స్త్రీలును నంత ముఖ్యము గనుక స్త్రీలు దేశక్షేమకరము లయిన సర్వ విషయములను నేర్చుకొని, తమబాలురకుఁ గఱపవలయును. విద్యాసంపక్కుముననే కాని స్త్రీల కిట్టిసామర్థ్యము గలుగ నేరదు కనుక స్త్రీవిద్య దేశాభివృద్ధికరము లయినవానిలో మిక్కిలి ముఖ్యమైన దని యీమె యుగ్గడించియున్నది.

ఆరవ ప్రకరణము

—= కృష్ణమూర్తివ్యాజ్యము. —=

1910 సం॥న బీసెంటు జిడ్డు కృష్ణమూర్తి నిత్యానందము అను నిద్రకు బ్రాహ్మణపిల్లవాండ్రును తన పోషణలోనికి తెచ్చుకొనెను. వీరితండ్రి కడపజిల్లాలో తహసీల్దారుగానున్న జిడ్డు నారాయణయ్యగారు. వీరు దోయ్గమున నున్నపుడే యీ పిల్లవాండ్రును బీసెంటు పోషించుటకు ప్రారంభించెను. కొన్ని కారణాంతములవల్ల రెండు సంవత్సరములకు వీరి వ్యవహారము కోర్టులకు ఎక్కినది. ఈయిబ్బండిలో ఆమెకు పెక్కుచిక్కులు తటస్థించెను. తనవ్యాజ్యమును తానే న్యాయవాదిగ జరపవలసి వచ్చెను. కాని ధర్మశాస్త్రములయందును వాదించుటయందును ప్రవీణతకలిగియున్నందున మిక్కిలి నూత్నముగ తనవ్యాజ్యమును నడపెను. న్యాయస్థానమున ప్రతికూలమైనను ధైర్యమువదలక సీమకు అపీలుతీసికొని వెళ్లి తుదకు తనవ్యాజ్యమున జయము నొందెను. ఈవ్యాజ్యము 1914 సం॥న తీర్చానమాయెను. ఇంత దనుక మరేవిషయమువలన ప్రవర్తింపక తాను మొదలిడిన కార్యమును జయప్రదముగ పూర్తిచేసికొనెను. కాని బీసెంటు, జిడ్డు నారాయణయ్య, బి.ఎ.వంటి విద్యాధికులును లౌకికులును ఇట్టి అనవసరమైన పని నెత్తిపై తెచ్చిపెట్టుకొని తాము కష్టములకు పాల్పె యితరులకుకూడ కష్టముకలిగినందులకు కారణములు తెలిసినవికావు.

1918-సం॥న ఒక వారపత్రిక మొదలుపెట్ట నిశ్చయించి సమయమునకై కాచియుండెను. ఈవిషయమై పట్టుదలతో

పనిచేసి 'కామక్షావీల్' అను వారపత్రికను ప్రారంభించెను. ఇందు ముఖ్యముగ అంగ్లహిందూదేశములకుగల సంబంధబాంధవ్యములగూర్చినవిషయచర్చయే మొదలుగనుండును. మన ఆశయములను అంగ్లయులకు తెలియజెప్పి ఉభయులకు మైత్రిని వృద్ధిచేయుటయే ఈపత్రిక ముఖ్యోద్దేశము. తాను గోచరింపజేయుచున్న ఆదర్శములయందు స్వరాజ్యసంపాదనమే ముఖ్యదర్శమని వెల్లడిచేసి యుండెను ఇండియాకు కనడా, ఆస్ట్రేలియా మొదలగుచోట్లలో స్థాపింపబడిన స్వాతంత్ర్యరాజ్యస్థాపనమే మనదేశాన్నత్యమునకు నాగరికతకు అవశ్యకమని యుద్ఘాటించుచుండెను. కామక్షావీల్ పత్రికను స్థాపించిన కొలది కాలమునకే 'స్తాండర్డు' పత్రికనుకొని సంపాదకురాలుగ 1914 సం॥న "న్యూఇండియా" పత్రికను స్థాపించెను. హిందువుల ఆదర్శములు ఆశయములను తెలియజెప్పి పెంపొందించుటకును, వారికష్టముల బయల్పెట్టఁబూని పోగొట్టుటకును స్వరాజ్యసంపాదనమునకై పత్రికాముఖమున కావలసిన పనులజేయుటకును న్యూఇండియాపత్రికాధిపురాలనైతి నని ఆమె తనముఖ్యోద్దేశమును వెల్లడిపరచెను.

దేశీయమహాసభచే కోరబడిన స్వరాజ్యసంపాదనమే త్వరలో సిద్ధించుటకు తనపత్రికతోడ్పడుననికూడా ప్రకటించెనుగదా. జాతిమతభేదముల పోగొట్టుటకును పూనికతో పైఆదర్శనమునకై పాటుపడుటకును మొదలుపెట్టెను. స్వరాజ్యమునకుచేయు కృషి ప్రకృతిధర్మమనియు దానిపడయుటకు కొంత ఆందోళన మవసరమనియు ఆందోళనమునకు కాలము తటస్థించినదనియు భావించి ఈవిషయమై దృఢప్రయత్నములు ప్రారంభించెను.

ఈవిషయము జనులమనస్సులనాటునట్లు కరపత్రములు ఎన్నియో ప్రకటించుటకు ప్రారంభించెను. ఎన్నియోచోట్లకు వెళ్లి వివిధవిషయములగూర్చి అనేకోపన్యాసములు ఇచ్చెను. దీనివిఫలముగ చర్చించి దేశమున ఐకమత్యము పురికొల్పుట ముఖ్యోద్దేశ మని న్యూఇండియాద్వారా ప్రకటించెను.

→ స్వరాజ్యము. ←

స్వరాజ్యము (స్వపరిపాలన) అనుమాట క్రొత్తదికాదు. దేశీయసభ స్థాపించినదిమొదలు మన మీమాటను వినుచున్నాము. కాని దీనిసంపాదించుటకై కొంతపట్టుదలతో ఈమెపని చేయుటకు ప్రారంభించెను. మనకృషి తెలియుటకై 'ఇండియా స్వరాజ్యమునకై ఎట్లుపాటుపడెను' అను ఒక గ్రంథమును, 'ఇండియా ఒకజాతి' అను మరొక గ్రంథమును ప్రకటించెను. దీనికి దేశమున హెచ్చువ్యాప్తి కలిగినందున అందలివిషయములందఱిమనస్సులకు బాగుగ నాటెను. 1915 సం॥న బొంబాయి దేశీయసభకు ఆమెవెళ్లి స్వరాజ్యతీర్చానమునుగూర్చి చక్కగ నుపన్యసించెను. దేశీయసభయుద్దేశములకు విరోధములేనట్లు హోంరూలసభను స్థాపించెను. 1916-వ సం॥న బొంబాయి నుండి చెన్నపురికిరాగానే హోంరూలు ఆందోళనము ప్రారంభించెను. ఈ సభ మిక్కిలి పట్టుదలతో ప్రారంభించినందుచే ఈ సభకు గౌరవమును పలుకుబడియురాసాగెను. ప్రతివారికిని ఈసభచేయుపని ఆశ్చర్యముకలిగించెను. అధికారులకుకూడ ఈ సభ చెప్పనంశముల కొంత ఆలోచింపవలసివచ్చెను. దేశీయమహాసభయందు స్వరాజ్యతీర్చానముపై యుద్దేకమగు యుపన్యాసముల నిచ్చెను. ఇంతవరకును 'న్యూ ఇండియా' ఏకపక్షము

లేకనే సాగుచుండెను. 1916 సం॥ మే 26 దీని రెండు వేల రూపాయలు ధరావత్తుకట్టవలెనని సర్కారువారు కోరిరి. ఇట్లుకోరుటకు కారణము చెప్పినారుకారు. ఈతీరున పత్రికలో వ్రాయఁబడెను. "కారణముచెప్పలేదు. మావ్యసహారముల సమాప్తిచేయుటకు యత్నముజరగుచున్నది. మాతప్సద్విధుకొనుటకు అవకాశముకనఁబడదు. ఏలన, తప్పిదియని తెలుపలేదు. నేనుకోరినధరావత్తునిచ్చి తప్ప తెలియక మరలవారు కోరినచో పదివేలు ధరావత్తు చెల్లించవలసియుండును. ప్రభుత్వమువారి ధర్మమీలాగున చెన్నపురియందు పరిణమించుచున్నది." ఇట్టి ఉత్తరవుకట్టముగా కనిపించినను తరువాత మనమంచికే అని తోఁచెను. దేశమంతటను ఈయుత్తరువు అన్యాయమని తీర్చానములు కాఁబడెను.

న్యూయిండియా ఉద్ధరణమునకై అన్నిచోట్లనుండి ద్రవ్యసహాయమురాసాగెను. ఈవిషయమై చెన్నపురి హైకోర్టునకు అపీలుచేయఁబడెను. అపీలుతా నేవాదించుకొనెనుగానిప్రతికూలముగ తీర్చానింపఁబడెను. వార్తాపత్రికలసంఘము బొంబాయిలో సభకావించి వార్తాపత్రికలశాసనమును ఖండించుచు శాసనము రద్దుకావలెనని కోరిరి. ఈవిషయమై రాజప్రతినిధికి మనవిచేయుటకై ఒకసంఘమేర్పడి రాజప్రతినిధికి వారి అభిప్రాయములు తెలియఁజెప్పిరి, కాని వారుతగినసమాధానము ఇచ్చినారు కారు.

→ బొంబాయి గవర్నమెంటు ఉత్తరువు. ←

షైధరావత్తు ఇచ్చినవెనుక ఈమెబొంబాయిరాజధానికి రాఁగూడదని ఆర్డరువుపెట్టెను. తానుఈయుత్తరువును ఉల్లంఘ

ఘోషించినదియు తన్ను అణగఁగొట్టు వలయునని చేయుప్రయత్నము లన్నియు ఇట్టి ప్రజాపీడనమునుండి తప్పించుకొను నిశ్చయమును దేశమంతట పురికొల్పుచున్నదనియు పత్రికలలో వ్రాసెను. ఇది యిట్లుండ 1916 సం॥ సెప్టెంబరులో నాగపూరు ప్రభుత్వమువారు తమరాజధానికి రాఁగూడదనిరి. అప్పుడు అచ్చటికితాను దివ్యజ్ఞానసభ కగ్రాసనాధిపతిగ వెళ్లదలఁచినట్లును రాజకీయవ్యవహారములకు కాదనియు అధికారులకు తెలియఁజేసెను. ఈవిషయమై పత్రికలు సభలు ఆసమితిని వెలిపుచ్చిరి. ఈకష్టములేవియు ఆమెకృషికి ఇబ్బందికలిగించినవికొను. న్యాయమని ఆమెభావించిన యుద్యమముల కీయుత్తరువులు ఆటంకముకలిగించలేదు.

→ దేశీయమహాసభకు వెళ్లుట. ←

ఈఘోరయుద్ధమున హిందువులు మహమ్మదీయులు చేసిన యపారసహాయములు అంగ్లేయుల దృక్పథమును కొంత మార్చివైచెను. వారి వార్తాపత్రికలేమి రాజనిపుణులులేమి మనదేశస్థితిని మనస్సునకు తెచ్చుకొని అభిప్రాయముల మార్చుకొని సామ్రాజ్యమునందు ఇండియాసమానస్థానమును ఏహించవలెనని చెప్పుచుండిరి; కాని యుద్ధానంతర రాజకీయసంస్కరణల నాలోచింపుచు ఇండియాసంస్కరణలఁ గూర్చి అంగ్లేయులు ఆలోచించునట్లు ఒకకాలమున కనిపించనందున ఈసమయముతప్పిన సమయమునురలరాదనియెంచి తమహక్కులఁ గూర్చి కొంత ఆందోళనము గావించినఁగాని యివియివ్వరని మనవారికి చెప్పి ఏకనీక్షతో ఆందోళనమార్గమునుమనవారికి నేర్పమొదలిడెను. తనవాత్సాళ్యమగు నుపన్యాసములలో నేమి వార్తా

పత్రికలలోని వ్యాసములలో నేమి తనగ్రంథములవలననేమి వివిధకరపత్రములతో నేమి హిందూదేశమునందంతటను స్వరాజ్యసంపాదనమునకై ఆందోళనమును నెలకొల్పెను. దేశీయుల మనోనిశ్చయమును ప్రభుత్వమువారి యన్యాయపుటు తరువులు బలపరచుచుండెను. ముప్పదిసంవత్సరములుగా మనవారు చేయుచున్న పనిని అతిశీఘ్రకాలమున ఈ మెన్పద్ధిచేయఁగలిగెను. అఖిలభారతీయమహాదేశీయసభకు పోవుటకు ప్రారంభించెను.

1916 సం॥న లక్నోలోజరిగిన దేశీయమహాసభకును, ముస్లిం మహాసభకును ఈమెవెళ్లెను. దేశీయమహాసభలో స్వరాజ్యతీర్తాసమునుగూర్చి మరలచక్కగ నుపన్యసించి ఈక్రింది విధముగ తనయుపన్యాసమును పూర్తికావించెను. “హిందూదేశ మింకను ఇంగ్లాండును ప్రేమించుచున్నది. ఇండియా ఇంగ్లాండుతో సంబంధమును వదలుకొనుటకు ఇచ్చగింపదు. ఇండియాను ప్రేమించు ఇంగ్లాండు పత్రికాశాసనము, ఇండియారక్షణశాసనము మొదలగు భయంకరములగు ఇనుపశాసనములచే కట్టబడియున్న ఇంగ్లాండుకాదు. అట్టి పూరశాసనములుగల ఇంగ్లాండును మేము ప్రేమించుటలేదు. క్రాంపెల్, పింగ్, హామ్పడెక్, మిల్, షెల్లిగారి ఇంగ్లాండును ప్రేమించుచున్నాము. అన్యాయముగ ఇటలీనుండి వెళ్లగొట్టఁబడిన మ్యాజినిమహాత్ముని రక్షించినట్టియు, ఇటలీదేశవిమోచనమునకు, కారణభూతుడైన గారిబాట్టిని ఆహ్వానించినట్టియు, రాజకీయాందోళనమునపాల్గొన్న ఎట్టివారినైనను రక్షించిన ఇంగ్లాండును మేము ప్రేమించుచున్నాము. ఎన్నికష్టములు వచ్చినను మేమునుకొనిన ఇంగ్లాండిదియే. ఇంగ్లాండుదేశీయు లివుడు తమ

స్వలాభమునేచూచుకొను అంగ్లో ఇక్ డియనులమాటలచే జనించిన అధికారమున కనులుమాసికొనియున్నారు. అట్టినిరంకు శాధికారులు కావించినతప్పులనే స్థిరపఱచుచున్నారు. ఇంగ్లాండు తనజీవితమునకై ఈఘోరయుద్ధము సల్పుచున్నది. హిందూ దేశమును సహాయము కోరినది. కోరినదానికన్నపదిరెట్లు ఎక్కువగ ఇండియా సహాయముచేసి యుండెడిదె; కాని, తన కష్టదశలో హిందువులను బెల్జియస్వాతంత్ర్యమును కాపాడుటకు పిలుచుచున్నది. హిందువులు బెల్జియము స్వాతంత్ర్యమునకై పోరాడి వచ్చి మరలపారతంత్ర్యమున బాధపడవలసియున్నది. వాగ్దానములన్నియు నిర్లక్ష్యపెట్టబడినవి. ఐరోపాలో ఇంగ్లాండునుకు పోరాడుచున్నదో దానినే హిందూదేశమునకుకూడ అన్వయించునట్లు చేయవలెను. ఏక్షణముస్వాతంత్ర్యమును మనమాశింతుమో అప్పుడే అర్హులమగుచున్నాము. ఇంగ్లాండుస్వాతంత్ర్యము నిష్పద. ఇదివరలో ఎవరికిని ఇచ్చియుండ లేదు. మీరుస్వాతంత్ర్యము కావలయునని కోరినపుడు, స్వాతంత్ర్యనిశ్చయము చేసికొనినపుడు మాటలు చెప్పుకాలముదాటినపుడు ఇంగ్లాండు తప్పక స్వరాజ్యమును ప్రసాదించును. అట్టిస్వాతంత్ర్యము ఇండియాకిచ్చువరకు దేశాభ్యుదయమునకు ఎడముండదు.” ఈయుపన్యాసమిచ్చిన తర్వాత ఎడతెగని శక్త్యుత్సాహములతో కార్యక్రమమునకు దిగి అనేకోపన్యాసముల నిచ్చియు గ్రంథములువ్రాసియు ఆందోళనమును జరపినది. ఈతీరున నిర్భయముగను, హిందువులు తలచనట్లుగను, అధికారులచర్యల విమర్శించుచు వారితప్పుల బయలుపరచుచు ప్రజల కుత్సాహము కల్పించు

చున్నందున మదరాసు ప్రభుత్వమువారికి భయముపుట్టినది. ఈమె ప్రచారమునకు ఆటంకముకల్పించవలెనని ప్రభుత్వము వారనుకొన్నట్లు వదంతిపుట్టెను. 1917 సం॥ మే నెల తే 24 దీని శాసనసభలో గావించిన అంత్యోపన్యాసమునకు ఆశ్చర్యముచెందని హిందువులు లేరు. ఈమాటలు బిసెంటుగారి ఆందోళనమును ఉద్దేశించి చెప్పబడినదని అందఱికిని తెలియవచ్చినది. ప్రజలు బాధ్యతాయుతప్రభుత్వమును ఇవ్వమని కోరగూడదని చెప్పిరి. ఆందోళనము మాననియెడల దాని నణచుటకు అవసరమగు పద్ధతుల నవలంబించుమని భయపెట్టిరి. కాని, బిసెంటు ఇట్టి బెదరింపుల లక్ష్యపెట్టునది కాదు. ఈయుపన్యాసమును చదివిన తత్క్షణమే తన అభిప్రాయమును వెల్లడి పఱచుచు ఉపన్యాసములోని లోపముల బయల్పరచి బెదరింపులకు లొంగువా రెవ్వరును లేరని చెప్పెను. శాసనసమితివైన ఆందోళనము నణచుటకు ప్రయత్నించుట నిష్ప్రయోజన మనితెలియఁ జెప్పెను. ఏమి తటస్థించినను అవసరమైనట్టి శాసనబద్ధమైన సక్రమాందోళనమును వదలగూడదనియు, గవర్నరుగారి యుపన్యాసమును తీవ్రముగ ఖండించవలెననియు దేశీయువాదులను, స్వరాజ్యవాదులను ఈపనులకు పురికొల్పెను. ఈవిషయమై దేశమంతటను సభలుగావింపబడి నాయకులు వారి యభిప్రాయముల వెల్లడించిరి.

ఇది యిట్లుండ రాజ్యాంగవాతావరణమున చలనమేర్పడినట్లు తెలియవచ్చెను. స్వామిభక్తి పరాయణులైన ప్రజాసంరక్షణార్థమై నిరోధక మార్గముల నవలంబించుట అవసరమైన పని యని సర్కారువారి క్రిందివిషయమును ప్రచురించిరి.

పెట్టాండు ప్రభువుగారి యుపన్యాసము:—1917-వ సం॥ జూన్ తే 15 ది. “ప్రస్తుతము జరగుచున్న రాజకీయ వాదములఁగూర్చి ప్రభుత్వమువారి యభిప్రాయమును తెలియ పరచవలసిన దని యొల్లరును కోరుచున్నారు. ఈవిషయమై ఆందోళనము సలుపుసంఘముల అభిప్రాయముల గూర్చియు, నలహాలనిచ్చు విధానముల గూర్చియు ఎల్లరకును తమ స్థితిని వెల్లడిచేయుటయే ప్రభుత్వమువారి ముఖ్యాభిప్రాయమైయున్నది. దేశపరిపాలనమున తాముపాల్గొనవలె ననెడి భారతీయులస్వాభావికాశయములయొడల ప్రభుత్వమువారు క్రియారూపక సానుభూతిని కలిగియున్నారనటకు అనేక నిదర్శనములు కలవు. మఱియు బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యముననుండి స్వరాజ్యమునుపొందవలెననెడి యాశయమునకు ఇందుల చేయున్యాయ సత్తుతమైన ప్రయత్నములకు ప్రభుత్వమువారు విముఖులు గారు. విద్యాభివృద్ధిఁజేంది దేశమున ఐకమత్యము పెంపొందిన కొలఁదియు కాలక్రమమున బాధ్యత గల స్వరాజ్యమును పడయుటకు భారతీయులెట్టి అభ్యంతరమును లేనివారయ్యు, స్థితిగతుల నాలోచింపక యుద్ధానంతరముననే సంపూర్ణ స్వరాజ్యమును ప్రసాదించుటకు ప్రభుత్వమువారు విముఖులని తెలియవలెను. స్వరాజ్యములభించుటకుపూర్వ ముండవలసిన యంతరువులగూర్చియు అందుల కగు కాలపరిమితినిగూర్చియు స్వరాజ్యాశయముల వివరమును గూర్చియు భిన్నాభిప్రాయములుండవచ్చును. ఇట్టిభేదాభిప్రాయముల విమర్శించుటకు మదరాస్ ప్రభుత్వమువారు పూనుకొనలేదు. రాజ్యస్వస్థలమార్పఁ గోరువారుచేసెడి యుద్యమములను వానిఫలితములను.

గూర్చి ప్రభుత్వమువారిప్పుడు గమనింపవలసియున్నది. కొందఱువక్తలును, గ్రంథకర్తలును, పత్రికాసంపాదకులును ప్రస్తుత రాజ్యపరిపాలనను ఖండించుచు దేశములోని కష్టములు పోవుటకు ఆముఠాలోనున్న పరిపాలనావిధాన మంతరించ నలెనని ఆమాయకులగు ప్రజల కుద్బోధించుచు అధికారవర్గముపై ఆవినీతికరములగు నిందారోపణల చేయుచున్నారు. ఇట్టివారు అనుభవజ్ఞానశూన్యులగు కొందఱు యువజనులను రాజకీయాందోళనమున పాల్గొనుఁడని ప్రేరేపించుచు వారిమనస్సులకు అపాయకరమైన మార్గములకు లాగుచున్నారు. మార్పులను కోరునపుడు నిగూఢమగు బెదరింపులును, బహిరంగమైన ప్రభుత్వరస్కారమునువీరిచే ప్రయోగింపఁబడుచున్నవి. ఇందుచే ప్రభుత్వమువారి అధికారమును ధిక్కరించు ప్రయత్నములు జరగుట తటస్థించుచున్నది. ఇట్టి ప్రయత్నములు దేశములోని నెమ్మదికిని దేశాభివృద్ధికి భంగకరముగ పరిణమించుటయు అందుచే యుద్ధవిషయమున సర్వశక్తుల కేంద్రీకరించుటకు వీలుకలుగక పోవుటయనంభవించును. అందుమూలమునస్వరాజ్యోద్యమనాయకులయందు ప్రజలకు నమ్మకము తగ్గును. ఈ ప్రయత్నములవల్ల తప్పక కలుగుఫలితములఁజూచి, ఈప్రయత్నములు మానుదురని తలఁచి ప్రభుత్వమువారు మిక్కిలి సహనముతో నూరకుండిరి; కాని యిప్పుడు వారు విధ్యుక్తధర్మమును నిర్వహింపవలసియున్నారు. కావున రాజభక్తిగల ఈరాష్ట్రవాసుల ఆశయములకు భిన్నముగ పట్టుదలతో పనిచేయువారి చర్యలను నిశ్చలచిత్తముతో ప్రభుత్వమువారు తిలకింపఁజాలరు.”

దీని చదివినవా రందఱికిని నిరోధకమార్గావలంబనము నకు కారణములేదని స్ఫురించగలను. సక్రమస్వరాజ్యాం దోళనమును నిషేధించుటకై ప్రయత్నముల మొదలిడుచున్నా తనునదంతి విననయ్యెను. ఇదియంతయు నొకవంకజరగుచుండ గవర్నరుగారు బిసెంటుతో ప్రసంగించుటకై నీలగిరికి రావల యునని కోరియుండి, కారణాంతరములచే తామే చెన్నపురికి జూకా లే 16 దీ వచ్చి ఈమె రాజాకీయాందోళనమును మాన వలెనని ప్రసంగించి యుండిరి. ఈసంభాషణ చమత్కారమై నది కాఘన క్రింద పొందుపరచినాను.

శ్రీ పెటల్లుండు-బిసెంటుగార్ల సంవాదము.

1917 సంవత్సరము, జూను లే 16 దీని మదరాసు గవర్నరు గారికిని నాకు(బిసెంటునకును) ఇట్టిసంభాషణ జరిగినది:—

గవర్నరుగారు:— మీతోస్వయముగ మాటలాడి మీకు ఆలోచించుకొనుట కవకాశ మిచ్చుటకు నేను ఉదకమండల మునుండి యిచ్చుటకు వచ్చినాను.

నేను:—నేను దేనినిగుఱించి యోజింపవలెను?

గ:—అది మీరే నిశ్చయించుకొనవలెను. ఆలోచించు కొనుటకు రేపటివఱకును కాలపరిమితి నిష్ఠుని నన్నడుగవచ్చును. మీన్నేహితుల సలహాను తీసికొనవచ్చును.

నే:—సర్. ఎస్. సుబ్రహ్మణ్య అయ్యరు, సి. పి. రామస్వామి అయ్యరుగార్లతోడను మాత్రమే నేను యోజిం పవలసినది. కాని, వారి అభిప్రాయములు నాకు తెలియుటచే, వారితో ఆలోచన సలుపుటవలన లాభమేమియు లేదు.

గ:—మీరీవిషయమై యోజించుటకు వ్యవధి కోరిన యెడల ఇచ్చెదను.

నే:—నన్నే కారణముచే నిర్బంధావాసశిక్షకు పాలు చేయుచున్నారు?

గ:—అవిషయమై నేనేమియు చర్చింపజాలను.

నే:—చెప్పకొను మాటలను వినకపూర్వమే యెవ్వరిని నిర్బంధావాసశిక్షకు పాలుచేయురాదని సామ్రాజ్యసభలో సర్ రజిన్దర్ క్రౌడకుగారు నుడివియున్నారు. నాన్నేహితు లలో కొందరిట్టి స్వాతంత్ర్యము లేకయే నిర్బంధ శిక్షపాలు గానలసి వచ్చినది. కాన క్రౌడకుగారిమాటలను నేను విశ్వ సింపలేదు. వారిమాటలు విశ్వసనీయములు కావని మీరు ప్రత్యక్షముగ జూపినందుకు మీకెంతయు నేను కృతజ్ఞు రాలను.

గ:—అవిషయమై నేనేమియు చర్చింపజాలను.

నే:—నా ఆంతరాత్మ బోధనలననుసరించి నేను నడచు కొనెదను, అపై దైవాధీనము.

గ:—మనమందరమును ఆవిధముననే చేయువలయును.

నే:—నే నిదివరకు వ్రాసిన విషయములను గూర్చిగాని, చెప్పినమాటలను గురించిగాని నేను చింతింపవలసిన యవసరము లేదు. నేనేవిషయమై యోచింపవలెనో తమరు సెలవిచ్చిన గాని యేమిచెప్పటకును నాకు తోచకున్నది.

గ:—అవిషయమై మీరే నిశ్చయించుకొనవలెను.

నే:—తమరు నాకు ఇంగ్లాండునకు ట్రావుట గత్యంతర ముగా చూపదలచుకొన్నారని వినుచున్నాను.

గ:—యృద్ధసమయములో మీరు ఇంగ్లాండు సురక్షితముగ పోవుటకు తగిన యేర్పాటలను చేయించెదను.

నే:—నాకు ఇంగ్లాండుకు పోవలెనని యూహలేదు. తమరొసంగిన యువస్యాసమును బట్టి చూడగ హోమురూలుతో నభేదముగ దేశీయసభా కార్యక్రమమునకు తాము వ్యతిరేకులని మాకు తోచినది.

గ:—అవిషయమై మరల చర్చింపజాలను.

నే:—దేశీయమహాసభా కార్యక్రమములనే హోమురూలు సమితివారు బలపరచుచున్నారు. (అని దేశీయ మహాసభాకార్యక్రమమును శ్రీవారికి చదివి వినిపించితిని.)

గ:—అదేమియో నాకు తెలియదు.

నే:—ఇవి దేశీయమహాసభవా రంగీకరించిన సంస్కరణ తీర్మానము.

గ:—నేను దానిని చూడలేదు.

నే:—ఇది భారతదేశీయ మహాసభదియని తమరు చిత్తగించవలెను. (కొంతసేపైనతరువాత నేనీవిధమున మాటలాడితిని.) రాజకీయాందోళనమున పాల్గొనుటకు యువకులను నేను ప్రోత్సహపరచుచుంటి నని తమరుచేసిన ప్రకటనమున చెప్పియున్నారు. ఈమాట నన్నుగూర్చియే పలుకబడెనని ప్రజలభిప్రాయపడుచున్నారు. కాని యీమాటలు నేను వ్రాసిన విషయములకును వాస్తవిచ్చిన ఉపస్యాసములకును విరుద్ధముగ నున్నవి.

గ:—అ విషయమై నాకేమియు తెలియదు. ఆమాటలేవరి కన్యాయించునో వారిని గూర్చియే యవి వ్రాయబడినవి. మీప్ర

యత్నములనన్నిటిని మేము ఆపివేసెదమని మీరు గ్రహింపవలెను.

నే:—నేనును అట్లే జరుగునని తలంచుచున్నాను. ప్రస్తుతము చెన్నరాష్ట్రము పరిపూర్ణముగ శాంతిముగనున్నదనియు, మీరు చేయదలచుకొన్న కార్యములనవంగదేశమునవలె యీ రాష్ట్రమునగూడ కలవరముల మెండగుననియు నేను ఏలినవారికి చెప్పవలసి యున్నది.

గ:—అ విషయమై నేను చర్చింపజాలను.

నే:—తమరు నాకుచేయు సలహా లేమియు లేకపోవుట చేతను, నేను చెప్పట కేసమాచారములును కూడ కానరాక పోవుటచేతను, తమ కాలమును వ్యర్థముచేయుచున్నానని నాకు తోచుచున్నది. అందుచే నెలవుతీసికొన అనుష్ఠాన వేడెదను.

(నేను లేవగ, శ్రీవారునాతో గుప్తమువరకును వచ్చిరి.)
అప్పుడు శ్రీవారునాతో ఇట్లుచెప్పిరి:—

గ:—మీప్రయత్నములలో వేనిని ఆపవలయునో నిరూపింపలేము. మీకార్యప్రణాళిక నంతను నిలిపివేసెదము.

నే:—మీకు సర్వాధికారములు కలవు. నేను నిరాధారురాలను. కావున మీయిష్టమువచ్చినట్లు చేయుడు. కాని, ఇండియాలోని బ్రిటిషుసామ్రాజ్యమునకు ప్రబలవిఘాతమును గావించుచున్నారని మాత్రము నేను చెప్పవలసియున్నది. అధికారధర్మమునుబట్టి మీరిట్టి అజ్ఞ నొసంగితిరి గాన స్వయముగ మీవిషయమై నాకెట్టి యాక్షేపమును లేదు.

ఈ సంభాషణ జరగుటకుపూర్వమే తన్నునిర్బంధపరతురనియు తనస్వాతంత్ర్యమునకుఅటంకము కలిగింతురనియు తలచి

యత్సహపూరితములగు భావముల వెల్లడిపరచు ఈ క్రింది వాక్యములచే తనఅనుచరులకు ధైర్యముపుట్టించిన న్యూఇండియాలో, ఇది ప్రకటింపబడెను.

భరతఖండమునందలి నాసోదరులకు, సోదరీమణులకు;

దేశీయమహాసభయు, యానద్భారత మహమ్మదీయ సమితియు పాలితస్థితినుండి అధినివేశములతో సమాన భాగస్వామిత్వమును అనుభవించు స్థితికి భరతఖండమును దీసికొనిరావలయునని వెల్లడిచియున్నవి. శాసననిర్మాణసభలను వృద్ధిచేసి, విశేష ప్రజాసముదాయముచే వానిని యెన్నుకొనబడునట్లు చేయవలయుననియు, అట్లెన్నుకొనబడిన ప్రజలు అయిదింట నాలుగువంతు లుండవలయుననియు, పన్నులను విధించునట్టియు, వ్యయమును చేయునట్టియు నధికార మీశాసనసభల కుండవలయు ననియు, కార్యనిర్వాహక ప్రభుత్వము శాసననిర్మాణ సభలకు లోబడియుండవలయు ననియు వారొకరాజ్యాంగ సంస్కరణవిధానమును ప్రకటించిరి. ఈసంస్కరణ విధానమునే మదరాసు గవర్నరుగారి తీవ్రప్రతిఘటనమునకు బాత్రమయినది. దేశీయ నాయకులందఱును ఈరాజ్యాంగ సంకల్పమును లక్షోక్కాంగ్రెసులో నేకగ్రీనముగా నంగీకరించినను పెంట్లండు ప్రభువుగారు లోకజ్ఞానముగల దేశీయు లెవరయినను నిట్టి సంకల్పమునకు తమ యంగీకారము నొసంగరని వాస్తవ్యులుండిరి. ఈమాటలను పలికిరో లేదో గాని బరోడా, మైసూరు, తిరువాన్కూరులకు దివానుపదవినధిష్ఠించిన వి. పి. మాధవరావుగారు గూడలూరు సభ కగ్రాసనాధిపత్యమును

వహించి ఈరాజ్యాంగ సంస్కరణ విధానము అవశ్యము నుష్టేయ మని నెలవిచ్చిరి.

ఈ భేదాభిప్రాయము నటుండ నిండు. హోమురూలును బలవంతముగా జంపుటకయి చేయదలచిన ప్రయత్నముచాల కఠినమయినది. దేశీయు మహాసభ హోమురూలు సమితులకును, ఉపసంఘములకును, తదితర సమాజములకును రాజకీయ పరిజ్ఞానమును ప్రజలలో గలుగజేయవలసినదని పెట్టిన పనిని ఈవిధముగా బలాత్కారముగా గవర్నమెంటు వారు జంపివేయ జూచుచున్నారు. కాంగ్రెసు అజ్ఞులను పాలింపవలయునా, లేక గవర్నమెంటువారికి లోబడవలయునా అనుగత్యంతర మిప్పుడు మనల నెదుర్కొనుచున్నది. నానుట్టుకునేను దేశీయమహాసభయొక్క అజ్ఞులను శిరసావహించెదను. మదరాసు గవర్నరుగారి అజ్ఞుల నొప్పకొనను. వారిచర్య శాస్త్రవిరుద్ధమయినది; బ్రిటిషు ఆచారములకును, శాసనములకును ప్రతికూలమయిది. దానికి నైతికానుమతిలేదు. మానవస్వాతంత్ర్య ముఖ్యసూత్రములకు నిర్బంధమును కలిగించుచున్నది. అసహాయులగు ప్రజలమధ్య నిరంకుశ ప్రభుత్వముగా క్రిందనే ఏ ప్రకారముచేయ తీర్చానించుట వెట్టితనముగా గన్పట్టవచ్చును. కాని ఇట్టి వెట్టిపనులవలననే జాతులు తమ నిర్బంధములను తొలగించుకొనుటకై యత్నించును. కొంతమంది యిట్లు నేజేయుట సులభమాహత్త్యమును సంపాదించుట కని ఎగతాళి చేసిన చేసెదరు గాక!

కాని లోకసేవకు నేను 48 సంవత్సరముల నుండియు నలవాటుపడితిని. నాకు పాతిక సంవత్సరముల ప్రాయమప్పుడు నా

మొదటి క్రైస్తవవేద విరుద్ధ కరపత్రమును ప్రకటించితిని. ఒక్క సంవత్సరములో నాకు విశ్వాసములేని ప్రభుభోజన సంస్కారమునకు రానని నిరాకరించితిని. అంతట నాభర్త నన్ను ఇల్లు వెడలనంపెను. అప్పటికిని ఇప్పటికిని నాభర్తను నేను నిందించను. అయినయో క్రైస్తవమత ప్రచారకుడు, నేనో భ్రష్టమతస్థురాలను. ఇట్టి స్త్రీని భర్త ఎటుల నింటియందుంచు కొనును? అతని స్నేహితులును నన్ను తరిమి వేయవలసినదనియే బోధించిరి. 1874 వ సం॥ జూలయిలో, 26 వ యేట నేషనలు సెక్యులరు సంఘములో నే జేరితిని. ఆ గ్రంథ 2-వ తేదిని బ్రాడ్బాగారి ఉపన్యాసమును వింటిని. అందులో సాంఘికరా లనుగా జేరి రెండవదినముననో మూడవదినముననో ఆయనతో ప్రసంగించితిని. ఆగష్టు 1880-వ దిని నేషనల్ రిఫార్మరు పత్రికలో నా మొదటిన్యాసమును వ్రాసితిని. బ్రాడ్బాగాడు మర జించిన 1891-వ సం॥ వఱకును తప్పక ఆపత్రికకు వ్రాయుచుం టిని. వా దేశహితైక జీవనము నేనొసంగిన మొదటి యువ న్యాసము “స్త్రీల రాజకీయస్థితి”, నాటిమండియు అనగా ఆగష్టు 1874 మొదలు ప్రారంభమయినది. అప్పటినుం డియు నా జీవితమంతయు దేశహితార్థమై ధారవోయబడినది. కాబట్టి నేజేయుచున్న నేవనుండి నన్ను తొలగించుటయే నాకు సంభవింపవలసిన పరమ దురదృష్టము. స్వార్థపరులును, దేశా భిమాన శూన్యులును దీనిని గ్రహింపజాలరుగాని వానలేనే ధర్మానుష్ఠాను లయినవారు దీనిని గ్రహింపగలుగుదురు. నేవా నందమును, కొంతమంది అంతరంగిక స్నేహితుల ప్రేమవలన గలుగు సౌఖ్యమును తప్ప జీవితమునం దెట్టి యాకర్షణమును

నాకులేదు. స్వాతంత్ర్యమును పోగొట్టుకొనుటకంటెను, నేను ప్రేమించువారితో సంబంధమును త్రెంచుకొనుటకంటె ను, నాకు దుర్మరణము వేటొకటిలేదు. ఇప్పుడు స్వేచ్ఛను గలిగి, మిత్రులతో నుండదలంచితినేని నే పిరికి పందను, గౌరవహీనురాలను నయ్యెదను. భరతఖండమునకు, సద్భర్త మున కును ద్రోహినగుదును. అప్పుడట్టి జీవనము నాకు నరకకూప మగును. కాబట్టి ఈపరిస్థితులలో సులభమయిన మార్గము ననుస రించెదను.

..... అనిబిసెంటు. ఆమె యూహించిన నట్లే జూన్ 16దీని గవర్నరుగారితో ప్రసంగించిన కొంతసేపటికి ఈమెను ఈమె అనుచరులగు అరండేలు, వాడియాగార్లును నిర్బంధప్రవాసశిక్షకు పాత్రులు చేసిరి. సర్కారువారుచేసిన పని దేశమునంతట ఆశ్చర్యమును, విషాదమును, ఆగ్రహమును కల్పించెను.

ఇది కాలవైపరీత్యమని ప్రజలందఱు చెప్పటకు ప్రారం భించిరి. భారతీయులకై పాటుపడుచుండిన ఈమెను ప్రభుత్వము వారు శిక్షించుటకు కారణము అందరకు తెలిసినదేను. ఈమె కావించిన స్వరాజ్యాందోళనమే ముఖ్యకారణము. ఈమె పద్ధ తులు సక్రమములు కావని చెప్పటకు వీలుకనబడదు. ప్రభు త్వమువా రేకారణము చెప్పలేదు. “ప్రజాక్షేమమునకు ప్రతి కూలమగువిధమున ప్రవర్తించినారనియు, ప్రవర్తింపనున్నా రనియు నమ్ముటకు మాకు కారణములున్నవి,” అనిచెప్పిరి. గవర్నరుగారి సంభాషణలో ఏమియు అనలేదు. కాని దేశీయ మహాసభలోని స్ఫుర్ధలతీర్చి జాతీయవాదుల అందుచెర్చిన దొక కారణమని ప్రజలూహించిరి. హిందూమహామ్మదీయ సఖ్య

మునకు సన్నివేశము కల్పించినది మరొక కారణము. ఇతరుల
వలె మూడునాళ్లముచ్చటగా వీపనిచేయక ఎల్లప్పుడు పత్రికల
మూలమునను, సభలమూలమునను యుద్ధమసాఫల్యమునకు
ప్రజలు పాటుపడునట్లుచేసినది. ఇదియొకదోషము. యుద్ధమునకు
నైనికుల పోగు చేయుటకు ప్రయత్నములుచేసెను. స్వరాజ్యా
దర్శము ప్రజల కన్నులయెదుట నిరంతరముండునట్లు ఈమె
చేసినది. ఇది మరొకతప్పు. సక్రమాందోళనపద్ధతుల ఈదేశ
ప్రజల కీమెనేర్పినది. ప్రజలు నిద్రనుండి మేల్కొని వారి
హక్కుల స్థిరపరచుకొనుటకును, నిరంకుశాధికారులకాటంకము
కల్పించుటను ఈమె కారణభూతురాలైనందున ప్రభుత్వము
వారికి అధికారగౌరవము పోయినదని తలచిరి. సుమారు 25
సంవత్సరములు భారతీయుల నేవలూ కాలముగడపుచున్న
ఈమెను ప్రభుత్వమువారి న్యాయముగ శిక్షించిరి. ఈమె
దేశమునకు చేయుచువచ్చిన అన్ని మంచిపనులకు విఘాతము
కల్పించిరి. ఇట్టి అక్రమమైనచర్యవల్ల దేశమున ఆందోళనము
మరింత హెచ్చినది. అనేకు హిమాచలము నంతట స్వరాజ్యాం
దోళనమును, ప్రవాస శిక్షనుగూర్చి ఆల్లరియు రోజునకు రోజు
వృద్ధి అయెను. ప్రజల తాత్పర్యమును ప్రకటించు పనుల
చేయ తొడగిరి. దేశమున కలవరము జనించెను. నృద్దులైన
డాక్టరు సర్ సుబ్రహ్మణ్యఅయ్యరుగారు ముందునిలిచి ప్రజల
కుద్బోధించుటకు ప్రారంభించెను. ఆందోళనము దినదినమునకు
హెచ్చాయెను. ఉత్తరువు జారీకాగానే తన అనుచరులతో
నీలగిరిలో ఉండుటకు నిశ్చయించుకొనెను. పత్రికానిర్వహణ
భారమును శ్రీయుత పండరీనాథకాశీనాథ తెలాంగుగారికప్ప

చెప్పెను. ఈమె నీలగిరివెళ్లుటకుమునుపే ఆమె మతస్రంథ
మూలుగాని, కరపత్రములుగాని విక్రయించ కూడదని యుత్త
రవు జారీచేసిరి. ఇందువల్ల ఈమెకు కలిగిన ద్రవ్యనష్ట మపా
రము. ఈమెకు ప్రవాసశిక్ష వేయటవల్ల ప్రవాసముననున్న
యితరులకుకూడ కొంత అనుకూలముకలిగినది. ఇచ్చటిస్థితి
గతులు ప్రపంచమంతటికిని తెలియట కవకాశముకలిగినది.
— డాక్టరు సుబ్రహ్మణ్యఅయ్యరుగారి సమాధానము. —

“ఈనెల తొలివ దీని. కామన్సుసభలోజరిగిన విషయము
లను గూర్చి తత్క్షణమే ప్రత్యుత్తర మొసగుట అవసరమని
గుర్తించుటచే నేను ఈలేఖను వ్రాయ సమకట్టితిని. ఈవిష
యముపైకి వ్యక్తిసంబంధముగ కానవచ్చును; గాని కొంచెము
యోచించిన నిది ప్రజాక్షేమమునకు సంబంధించినదని సుబోధ
కము కాకపోదు. నేను. ప్రెసిడెంటువిల్పనుగారికి వ్రాసిన
లేఖను గుఱించి హక్కుగారడిగిన ప్రశ్నకు మాంటేగ్యూగా
రొనగిన ప్రత్యుత్తరమును గూర్చియే నేను నుడువబోవు
చున్నాను. ఇందును గుఱించి వార్తాపత్రికలలోను, ఆందు
ముఖ్యముగ ఆంగ్లోయిండియను పత్రికలలోను తీవ్రమగు చర్చ
జరుగుచున్నను ఇందునాకు సంబంధించిన విషయములను నేను
విమర్శింపఁ బూనుకొనలేదు. ఈవిషయమున కొన్నివారము
లకు పూర్వము న్యూయిండియాపత్రికలో ప్రకటనములు
గావింపఁబడుట వలనను, అవియన్నియు పుస్తకరూపమున
నిప్పుడు వెలువడుటచేతను, అస్తద్దేశీయులకు నూతనవిషయ
ములను నేనేమియు తెలుప నక్కఱలేదని యింతపలుకును
మిన్నకుంటి; కాని హక్కుగారి ప్రశ్నకు మనకార్యదర్శిగా

రొసంగిన ప్రత్యుత్తరము నన్ను ఈయుత్తరమును లిఖింపఁ
జేరేపించినది. ఇంతకుఁ బూర్వము గతడిసేంబరుమాసమున
మాంఁజేగ్యూ, రాజప్రతినిధిగార్లు మదరాసునగరమునకు వచ్చి
నపుడు జరిగినసంగతులను గూర్చియు, 8-2-18-వ తేదీ
చెన్నపురి ప్రభుత్వకార్యదర్శి వద్దనుండి వచ్చిన యుత్తరమును
గూర్చియు నించుక తెలుపవలసియున్నది.

మాంఁజేగ్యూ-రాజప్రతినిధి గార్లను సందర్శించుట.

మాంఁజేగ్యూ రాజప్రతినిధిగార్లను సందర్శించుటకు నియు
క్తులైన వారిలో నేనొకఁడనని అనేకులకు తెలియును. నేను
నియమితకాలమునకు ప్రభుత్వమువారి గృహమునకుఁ బోయి
నాకేర్పఱుపఁబడిన స్థలమున నాసీనుఁడ నైన తోడనే రాజ
ప్రతినిధిగారు తీవ్రముగ సంభాషణము నారంభించుటచే నేను
విభ్రాంతమానసుఁడ నైతిని. నాలేఖతో సంబంధించిన ప్రము
ఖములను గూర్చియు, నన్నుగూర్చియు వారుపలికిన వాక్యములను
ప్రకటించుటయందు నేను ఎట్టి రహస్యమును బయలుపఱుచుట
లేదు. ఆసంభాషణము రహస్యమని ఎవరును తలంపరు.

ప్రథమముననే రాజప్రతినిధిగారు ఆగ్రహవేశపరవశులై
నేను విల్చునుగారికి వ్రాసిన లేఖను గుఱించి మాటాడిరి. నన్ను
వారు న్యాయదృష్టితో తిలకింపలేదనియు, నన్ను వారు తూల
నాడిరనియు నేను అనుకొనవలసివచ్చినది. ఏలనన : నేను
అచ్చట రాజకీయవిషయములను చర్చింపఁబోయి యుంటిని;
గాని ప్రెసిడెంటు విల్చునుగారికి నేను లిఖించిన కమ్ముకై రాజ
ప్రతినిధికి జవాబొసఁగ సంసిద్ధుఁడనై పోలేదు. ఈవిధముగ
నాకస్తీకముగ నన్నెదుర్కొనుట రాజప్రతినిధికి తగదని నేను

వలకక నాకప్పుడు తోచినవిధమున వారప్రశ్నలకు ప్రత్యు
త్తర మొసఁగియేయుంటిని. నే నాలేఖ వ్రాసినప్పుడు నిష్క
పటహృదయముతోనే వర్తించితి ననియు శ్రీచక్రవర్తిగారి
స్నేహితులును, మిత్రమండలివారిసంగ్రహశయములతో నేకీ
భవించినవారును అగు అమెరికాప్రెసిడెంటు మూలముననే
ఆసమయమున హోమురూల్లకు క్షేమము గలుగునని అభీప్రా
యము నాకు ఉండెననియు నేను వారితో నుడివితిని. అప్పటి
పరిస్థితులు ఈవిధముగ నున్నవి. హోమురూలు సమితియం
దున్న నలుగురు ప్రముఖులలో ముగ్గురు, అనఁగా : అధ్యక్షు
రాలగు బిసెంటుదొరసాని గారును, కార్యదర్శియగు ఆరండేలు
గారును, కోశాధికారియగు నాడియాగారును, నిర్బంధావాస
శిక్షపాలు కాఁబడిరి. ఆనరరీఅధ్యక్షుఁడనగు నన్నుగూడ
స్థానికప్రభుత్వమువారి విధముననే శిక్షింతురని వదంతి ఎల్ల
యెడల ప్రబలముగా నుండెను ; గావున అప్పు డిచ్చటకు వచ్చి,
మఱల తమస్వదేశమగు అమెరికాకు పోవనున్న హాచ్చురుగారి
యొక్కయు, వారిసతియొక్కయు అగమనమువలన లాభము
నందఁ దలఁచి, వీరి కమెరికాఖండమున, భారతదేశమునకు
ఉపకారము చేయఁగల స్నేహితులు అనేకులు ఉండుట
గ్రహించి, వీరు బిసెంటుప్రభృతుల విమోచనమునకై కృషి
సలుపఁగలరను విశ్వాసముతో ఆలేఖను రచించి వారిమూల
మున విల్చునుగారికి అందఁజేసితిని. ఆలేఖయం దీ దేశప్రభుత్వ
మునెడలఁ గావింపఁబడిన దోషారోపణముల నన్నిటికిని తగిన
నిశ్చితనిదర్శనములు గలవనియు, అవసరమగు నెడల పంగదేశ
మున నిర్బంధశిక్ష ననుభవించుచున్నవారి హృదయనిర్భేదక

ములగు కడగండ్లను గూర్చి నావద్దనున్న లేఖలను అధ్యక్షున కంపెదనని వ్రాసినది.

→ మదరాసు ప్రభుత్వ కార్యదర్శి లేఖ. ←

ఈవిషయమై యిక నెక్కుడువిపులముగ వ్రాయనవసరము లేదు. కార్యదర్శిగారిసమక్షమున, వారి అనుమతిని, వారిపక్షమున, రాజప్రతినిధిగారు నావద్దనున్నదల తమ ఆసంతృప్తిని వ్యక్తపఱచిరి ఇచటనుడివినఁ జాలును. పిమ్మట నాలేఖను గూర్చి ఇండియా మదరాసు ప్రభుత్వములకు ఎట్టిసంభాషణ జరిగినదో నాకెమియు తెలియదు ; గాని చెన్నపురి ప్రభుత్వ కార్యదర్శియొద్దనుండి మాత్రము నా కీలేఖ వచ్చినది.

నెయింటు బార్జికోట, చెన్నపట్టణము, 8-2-1918.

అయ్యా ! ఆ మెరికాసంయుక్తరాష్ట్రాధ్యక్షునకు మీరు వ్రాసినలేఖయొక్క అచ్చుప్రతులు ఆలోచనసభాసమేతులగు గవర్నరుగారికి అంపఁబడినవి. మెయిలుద్వారా పంపినయెడల ఆ లేఖగమ్యస్థానముచేరదనునదేశముతో హెచ్చరించుచు గారును వారిసతియు ఈలేఖ వ్రాయఁబడిన కొలఁదిదినముల లోపుననే ఆమెరికాకుఁ బోవుచుండుటచే వారిద్వారా నీలేఖను మీరు పంపిరని తెలియుచున్నది. ఆయుత్తరమున 24 జూను 1917 అను తేదీ యున్నది. ఈవిషయమున రాజప్రతినిధిగారును, కార్యదర్శిగారును ప్రశ్నించి, మిమ్ము చీవాట్లు పెట్టిరని గవర్నరుగారికిని, వారిసభకును ఎఱింగింపఁబడినది. ఈస్థితిగతుల లో మీపై నిక నెట్టిచర్యను నడుపకుండుటకుగవర్నరుగారును, వారిసభవారును నిశ్చయించిరి. ఇట్లు,

లయెనల్ దేవిడ్సు, అక్టింగు ప్రధానకార్యదర్శి.

మాంటేగ్యూగారు ఎత్తువారిచేతిబిడ్డ.

ఈయుత్తరమువలన ఈవిషయమంతము నొందినదని యెల్లరునుదలఁచిరి; గాని దురదృష్టవశమున సంగ్రామమంత్రివర్గము వారి నాయకత్వమున మనసామ్రాజ్యమునకును, హిందూదేశమునకును, అపాయకరముగ పరిణమించుపరిస్థితులు ఏర్పడుచున్నవి. మనకార్యదర్శి ప్రప్రథమమున నెట్టి ఆశయపూరితుడైనను, భారతభూమియందు అడుగిడినతోడ నీ ఇచ్చటి నిరంకుశాధికారుల వలలోఁ దగుల్కొనినాఁడు. అంగ్లోయిండియనులును, సిడెంహాము పక్షమువారును, ఈతఁడు చక్రవర్తిమంత్రకిఁ దగినబాధ్యతా గౌరవములతో వర్తింపఁజాలఁదనియు, అచ్చటివారి యిష్టానుసారము ఎత్తువారిచేతి బిడ్డఁడై వర్తించుననియు గ్రహించిరి. జూను తేదీ-న దీని జరిగిన విషయములను బట్టి ఈసారాంశము తేలుచున్నది.

→ భావిచర్యనిరోధపరిత్యాగము. ←

విల్సనుగారికి వ్రాయఁబడిన లేఖను మంత్రివర్గమువారు తమకు కొలఁదికాలము క్రిందటనే పంపిరని రాజప్రతినిధిగారు నాతోఁ జెప్పియున్నారు ; గావున కార్యదర్శిగారికి అప్పటికి ఈవిషయమై తెలిసియుండకపోదు. ఒకవేళ వారికి దీనిని గుఱించి తెలియ దనుకొనినను రాజప్రతినిధిగారు నాయెడలఁ గావించిన నిందకు వారుకూడ అంగీకరించిరి. చెన్నపురి ప్రభుత్వప్రధానకార్యదర్శియుత్తరువు మాంటేగ్యూ రాజప్రతినిధిగార్ల అనుమతిలేక వెలువడియుండదు. తేదీ-న దీని పార్లమెంటులో జరిగినవిషయమై నాపై నెట్టి చర్యను దీసికొనినను అందులకు నేను అంగీకరించుచున్నాను. నామాతృదేశమున

కైన ఎట్టి శిక్షనైన నేనాహ్వానింతును. ఈవిషయము నాదేశమునకు అంతకును సంబంధించినది. ఇందులకు నేను స్వార్థత్యాగముతో వర్తింపననువు దొరకుట నాఅదృష్టమే, గాని వేటొందుగాను. నిర్బంధావాసమైనను, ద్వీపాంతరవాసమైనను, మఱి యెట్టి శిక్షయైనను నాకు భయకారకము కాజాలదు. ఈప్రపంచగౌరవముల నాశింపని వయసునందు భారతదేశ స్వరాజ్య సంపాదనమునకై అధికారనిరంకుశము వాతః బడుటకంటె నాకు వేటొందు గౌరవములేదు.

నిరంకుశాధికార పరిపాలనా ఫలితముగ వాటిల్లనున్న అపాయమునుండి బ్రిటిషుసామ్రాజ్యమును సంరక్షించి భారతదేశము నుద్ధరించుటకై గతనత్సరమున నిర్బంధావాసశిక్షలు దేవతలవలన నుద్దేశింపఁబడినవని తలంచెదను. ఈకార్యము దేశమందంతటను ఉత్సాహమును పురికొల్పినది. ఇప్పుడు మఱల దేశము నిద్రావస్థయందున్నది. మఱల దానిని మేల్కొల్పుటకు నాయెడలఁ గావింపఁబడు చర్య కారణభూతమగునేని నేను ధన్యుడను. నాదేశీయులు ఈవిషయమును గ్రహించి బ్రిటిషుసామ్రాజ్యాధీనమై స్వరాజ్యము భారతదేశమునకు లభ్యమగునటుల శాస్త్రసమ్మతాదోశము కావించెదరు గాక!

కొక్కుగారిప్రశ్నకు ఉత్తర మొసంగునపుడు కార్యదర్శిగారు ఉపయోగించిన మర్యాదాహీనమగు భాష స్వీయపక్షసంతృప్తికొఱకై కావింపఁబడిన తంర్రముయొక్క ఫలితమని నా అభిప్రాయము; గాని అతఁడు ఈదేశమున నున్నప్పుడు నన్ను నిందించినవిషయము నచ్చటివారి కెఱుకపఱచి తన నిష్కా-

పట్టమును వ్యక్తపఱచి యున్నచో ఎంతబాగుండును? గాని విల్సనుగారికి రేఖనంపుటలో లజ్జాకరవిషయ మెద్దియులేదు.”

.డాక్టర్ సర్ నుబ్రహ్మణ్య అయ్యర్.

ఆమెరికా, ఇంగ్లాండుదేశములలోకూడ సంచలనము కలిగినది. అందుచే 1917 సం॥ సెప్టెంబరు తే॥ 17వ దీని ఆమెను అనుచరులతో పదలిపెట్టవలసివచ్చెను. ఇచ్చటి ప్రభుత్వమువారీ నర్యవల్ల కొంత యుద్ధారభావమును వ్యక్తపరచిరి. పాలకులకు పాలకులకు పరస్పరానురాగము జనించినది. ఆమె చెన్నపురికిరాగానే ఆమెకు ప్రజలిచ్చిన స్వాగతము వల్ల నాతీతము. ఎన్నియో చోట్ల సభలగావించి ఆమెను గౌరవించిరి. కృతజ్ఞత హిందువుల పుట్టుకతోపుట్టినగుణము కావున ఆమె కుచితరీతిని అన్ని మర్యాదలు వారుజరపిరి. దేశీయమహాసభకు అధ్యక్షురాలునుగ ఆమెను చేయటకన్న హిందువులు చేయలేని హెచ్చుగౌరవ మేమున్నది. న్యూ ఇండియా సంపాదకత్వమునకు మరల పూనుకొనెను. ఈతరుణమున ఇండియామంత్రి మాంటాగ్యుగారు ఇండియాకు దయచేసిరి. రాజకీయసంఘములవారందరు విజ్ఞాపనల నిచ్చిరి. స్వరాజ్యసమితితరపున విజ్ఞాపననుయిచ్చి మాంటాగ్యుగారితో చాలాసేపు సంభాషించి మనదేశస్థితిగతుల వారికి తెలియజెప్పెను. ఈసంవత్సరము దేశీయసభాగ్యక్షపదవిని వహించి కార్యక్రమమును మిక్కిలి నైపుణ్యముతో నిర్వహించెను. మహాత్మునీయనాయకులగు మహాత్ముదాల్, మోకతాలిగార్లవిమోచనకై కృషిచేయ ప్రారంభించెనుగాని ప్రభుత్వమువా రేమియు చేసినారుకారు. ఇటీవల ఈమెవర్తనను గూర్చి కొంతచెప్పి ఈ గ్రంథమును పూర్తచేసెదను.

— మాంటాగూ-చక్రవర్తి నివేదికము. —

దేశమంతట స్వరాజ్యవాంఛతో కలవరపడుచున్నందున వైసరాయిగారును ఇండియా కమిషన్ గారును భారతీయులకు కొంతస్వాతంత్ర్య మిచ్చినగాని ప్రభుత్వమునెత్తుదిగ సాగదని భావించి 1917 నాఁటి ఆగస్టు 20వ దీని పార్లమెంటున మాంటాగూ రొక ప్రకటనను చేసిరి. “స్వపరిపాలనమునిచ్చుట పరమావశ్యమని 2 క్కసారిగనిచ్చిన అజీర్ణము పుట్టునుగావున అప్పుడప్పుడు పరిస్థితులపరిశీలించి కొద్దికొద్దిగ మాకీప్తమువచ్చిన పుడు యిచ్చదము; మేము యిన్వితలచినపుడు మీరుపుచ్చుకోవలెనేగాని తొందరపడకూడదు. కొంతకాలమునకు అన్ని హక్కుల మీకిచ్చెదము,” అని నెలవిచ్చిరి. మాంటాగూ గారును వైసరాయిగారును సంప్రతించుకొని ఈసంస్కరణల విషయమై గొప్పరిపోర్టును సిద్ధముచేసి ప్రకటించిరి. దీని నాలోచించుటకు బొంబాయిలో స్పెషల్ కాంగ్రెసు మహాసభ సమావేశమయెను. నాయకులలో అభిప్రాయభేదములుపుట్టి మాంటాగూ గారి సలహామీద మితవాదులనిపిలునబడు నాయకులు కాంగ్రెసునండి చీలిపోయిరి. ఇందునల్ల దేశమునకు కలిగిననష్ట మందరికిని తెలిసియున్నది. ఈ మితవాదులు ప్రభుత్వమువారేదీచేసినను వారి నెదిరించక, వారితో తోడ్పడుటయే ముఖ్యశయమని తలచుచున్నారు. ప్రజలసహాయమున కాసన, సామ్రాజ్యసభలలో పదవులసంపాదించుకొని ప్రజాభిప్రాయమునకు విరుద్ధముగ ప్రవర్తించుటయే మంచిదని వీరు తలచుచున్నారు. బొంబాయి స్పెషల్ కాంగ్రెసున మాంటాగూ చక్రవర్తి నివేదికము ప్రజాభిప్రాయమున కనుగుణముగ లేదని

జాతీయనాయకులు తీర్మానించిరి. ఈసమావేశమున బిసెంటు పార్లమెంటు కాంగ్రెసు మును కేలాటిలోపము లేకుండ అన్ని పనుల నిర్వహించెను. అమీద డిల్లీ కాంగ్రెసులో మనలో ప్రముఖులు కొందరికిని ఈమెకును భిన్నాభిప్రాయములు కలిగినవి. ఎవరైనను హెచ్చుసంఖ్యాకుల అభిప్రాయమునకు బద్ధులగుట విధియైయుండగా తనపట్టునెగ్గించనలెనని ఎంతో ఈమె ప్రయత్నించినదిగాని శ్రీ. ఆర్. గాస్, మాళన్యావంటి ప్రజానాయకులకు విరుద్ధముగ ఈమెనడచుకొనుట ఏటికిఎదురైనట్లని ఆమెకు తెలియకపోయెను. తనఅభిప్రాయప్రకారము దేశీయనభివారు నడచుకోలేదని అగ్రహముచెంది, అది మొదలు నేటి నఱకు దేశీయమహాసభను, మననాయకులను ఎన్నివిధముల దూషింపవచ్చునో అన్నివిధముల దూషించుటకు మొదలు పెట్టెను. కాంగ్రెసుతో కలియక ప్రత్యేక ప్రాతినిధ్యమున సీమకువెళ్లి అచ్చటకూడా కాంగ్రెసు ప్రతినిధులకు ఎన్ని యిబ్బందులు కలిగించనలెనో అన్నికలిగించి మితవాదులతో సఖ్యమేర్పరచుకొని మరల ఇచ్చటికివచ్చెను. సంస్కరణచట్టము వలన ఎట్టిలాభము మనకులేకపోయినను అన్ని వేళలదానిపొగడుటకు ప్రారంభించెను. దేశమంతటికి కలవరము కలిగించిన రౌలట్ చట్టము రద్దగుటకు శ్రీగాంధీ మహాత్ముడు ప్రచారమునకు తెచ్చిన సత్యాగ్రహవ్రతమును, శ్రీగాంధీగారిని తూలనాడుటకు ప్రారంభించెను. నాయకశిరోమణియగు శ్రీతిలకుగారిని రోజు న్యూ ఇండియాపత్రికలో దూషించుటయేగాక కాకాంగ్రెసుకు సంబంధించినవారినందరినిదిగదూర్చుట కంతో ప్రయత్నములు చేయుచున్నది. తానే ఎల్లప్పుడు రాజకీయాలలో

ములలో అగ్రస్థానమునహించవలెననెడి దురభిమానమును, గాంధీవంటిమహానీయులపై అనూయయు ఆమె వ్రాయువ్రాతల లోను, చెప్పమాటలలోను వెల్లడియగుచున్నది. ఈసందర్భమున శ్రీ కృష్ణాపత్రిక ఈమెనుగూర్చి వ్రాసిన 'స్వాతంత్ర్య ద్వారము' అనువ్యాసము నుడాహరించి ఈజీవితమును పూర్తి చేయుచున్నాను. ఇకముందు ఈమెవల్ల దేశమునకు మేలుకలుగునో కీడుగలుగునో తెలిసినదికాదు.

--- స్వాతంత్ర్య ద్వారము. ---

“బెసెంటు లోక ప్రఖ్యాతివడసిన ప్రవక్త. అసమాన వాక్పాతుర్యముచే సభాస్థారులను బారనశ్యమున ముంచగల నేర్పరి. సమయానుకూలముగ స్వపక్షపరపక్షములను తారు మారుచేయగల రాజనీతి చతురిక. శత్రువులనుగుసేయునటుకు ధనవిద్యాబలసంపన్నతల నేకముఖమున బ్రయోగించి సంహార తాండవమున వైరజ్వాలలను వెలిగ్రక్కు శక్తిస్వరూపిణి. షోళ పుర సభారంగమున నియమ ప్రదర్శించిన వాక్పటిమయు, ఆభినయ కాళలము, రాజనీతి చతురతయు, పరాక్రమమైనను ఈమె సాహచర్యమునకు జంకుచుండిన మితవాదులు తుదకు ఆమె సారథ్యము నంగీకరించునటుల చేసికొని ధన్యురాలయ్యెను. శ్రీతిలకు పక్షము నోడించుమిత్రో పునహా మితవాదులపై నైన్యాధిపత్యము నుపహించి తనయాంతరంగిక సంతృప్తిని బడయగలిగిన బెసెంటు ప్రజ్ఞ నిజముగ నిరుపమానమని వేరుగ చెప్పవలయునా ?

మితవాదులు రాజకీయ సంస్కరణములు సంతృప్తికరములని వాదించుచుండిరి. వీనిని జయప్రదముగ ననుష్ఠించిన,

నూతనపరములను బడయగల యోగ్యతకు తార్కాణమగునని చెప్పచుండిరి. కాని బెసెంటు మాత్రము ఈయుక్తిప్రణాళిక నవలంబించలేదు. క్రియకు మితవాదుల సిద్ధాంతము నంగీకరించుచున్నను, ఆసిద్ధాంతమును జాతీయవాదుల మనమునాకర్షించుటకు భావగర్భితమైన రీతిని అనువదించుచున్నది. మితవాదుల సిద్ధాంతము ప్రకారము దేశీయు లెక్కువ యధికారములను బడయవలసినన, ప్రకృతసంస్కరణములను జయప్రదముగ నిర్వహించిచూపవలెను. పరీక్షాధికారులగు బ్రిటిషు పార్లమెంటువాదు మన ప్రవర్తనను గనిపెట్టి తదనుగుణ్యమైన ఫలితము నొసంగెదరు. మితవాదులు తమ సిద్ధాంతము నీమాటలతో జెప్పకపోయినను, వారి తీర్మానముయొక్క అంతర్థామిదియే. మితవాదులు ప్రకృత సంస్కరణములను సంతృప్తికరములని చెప్పటలో నాలుగు అంశము లిమిడియున్నవి. దేశీయులు ప్రస్తుతము పూర్ణస్వరాజ్యమునకు అర్హులుకారని యొప్పుకొనుట యొకటి. బ్రిటిషు పార్లమెంటు వారి పరీక్షకు లోబడుట రెండవది. ఎప్పుడు పగులు పరీక్షాధికారులనుగ నంగీకరించెదమో, అప్పుడే పరుల సంప్రదాయమును లక్ష్యముగ నమృతించుట మూడవది. బ్రిటిషు పార్లమెంటువాదు మనరాజకీయోన్నతికి నిస్సాహ్యముతో దోడ్పడెదరను విశ్వాసము నాల్గవది. ఈ నాలుగంశములను హృదయపూర్వకముగ నంగీకరించువారే ప్రకృత సంస్కరణముల సంతృప్తికరములని బ్రశంసించగలరు.

జాతీయవాదు లీనాలుగంశముల నంగీకరింపరు. దేశీయులు వెంటనే పరిపూర్ణస్వరాజ్యమును బొందుటకు అర్హులు ;

హిందూదేశ రాజ్యాంగ పరిణామము బ్రిటిషుపార్లమెంటు పరము చెయకూడదు; భావ్యభివృద్ధి దేశీయ ప్రతినిధి సభలకే వదలివేయవలెను: అని తీర్మానించిన కాంగ్రెసు ప్రతిసందర్భమున దేశీయుల యోగ్యతయెడల అవిశ్వాసమును, బ్రిటిషువారి రాజ్యాంగ సంస్కరణముయొక్క అధిక్యతను చెలుపుచుండు సంస్కరణములను సంతృప్తికరములని ఎట్లు సమర్థింప గలము? కాంగ్రెసు నూచించిన సంస్కరణములుకూడ దేశీయుల మనోరథమును బూర్ణముగ సిద్ధింపఁ జేయగలవి కానుమాట నిజమే. కాని కాంగ్రెసు అధికారస్థముతో రాజీకి దిగుటకై, దేశీయుల వాంఛలను గొంతవఱకు సంకుచితపఱచి, అధమము ఏసంస్కరణము లొసఁగిన దేశీయులు సంతృప్తి జెంచెదరో వానినే కోరను. అయినను ఆసంకుచిత ప్రణాళికయందు స్వాతంత్ర్యబీజముల నిమిడ్చియుండెను. హిందూదేశము పూర్ణ స్వరాజ్యము బడయుటకు 15 సంవత్సరముల కాలపరిమితిని నిర్ణయించెను. రాజ్యాంగ పరిణామమును సగుల పరీక్షలకు వదలివేయక, దేశప్రతినిధుల హస్తగతము చేయవలెనని నిశ్చయించెను. దేశీయుల మూలస్వాతంత్ర్యములను కాసనరూపముగ సురక్షించవలయునని తీర్మానించెను. ఈమాడు నూచనలను కాంగ్రెసు స్కీమునకు ప్రాణము వంటివి. ఈమాడును లేని స్కీము చేతన్య విగతమైనదని అంగీకరింపక తప్పదు. అట్టిప్రాణహీనమైన సంస్కరణముల కట్టెను బట్లుకొని, “సంతృప్తికరము, సంతృప్తికరము” అని మితవాదులు నృత్యమునేయుచున్నారు. ఈనృత్యమున బాలానని కాంగ్రెసు “ధర్మప్రమాణము”ను గోల్పోయినదని శ్రీనివాసశాస్త్రిగారు ఎక్కణింప గలిగిరి.

బెసెంటుమ్మగారి సిద్ధాంతమునకును శ్రీనివాసశాస్త్రిగారి సిద్ధాంతమునకును నిజముగ నెట్టిన్యత్యాసమునులేదు; కాని బెసెంటుమ్మగారి సిద్ధాంతమును తనశబ్దవైచిత్ర్యముచే మరుగుపుచ్చి తన రాజనీతిచతురతను జూపుచున్నది. ప్రకృతసంస్కరణములు స్వాతంత్ర్యాలయ ద్వారమును దెరచినవిని బెసెంటుమ్మగారి విచిత్రసిద్ధాంతము. ఈవాక్యము అలంకార భూయిష్టమై భావరంజకముగ నున్నది. కాని, అలంకారముచే నెవరినైన భ్రమింపఁజేయవచ్చును గాని, శ్రీతిలకుపక్షమువారు మాత్రమిట్టి భానోన్మాదులుకారు. మహారాష్ట్రులు కర్తప్రభానులు. సంస్కరణములను శల్యపరీక్షచేసి ఆశాభంగకరములని త్రొసిపుచ్చిన తార్కికులు. 193 కోటరూపాయల హిందూదేశాదాయములోను 22 కోట్లనైనను సరిగ బ్రజాధీనము చేయని సంస్కరణములని లెక్కచే దుజువుచేసిన గణితశాస్త్రజ్ఞులు. అట్టివారినా, బెసెంటుమ్మ తనవాక్చతురతచే భ్రమింపఁజేయగల ప్రవక్త. ప్రకృతసంస్కరణములా, స్వాతంత్ర్యాలయముయొక్క కవాటమును దెరచిపెట్టినది?

స్వాతంత్ర్యద్వారమును దెరచుటయన నేమి? వ్యంగ్యాత్మకమైన ఈ వాక్యమునకు బెసెంటుమ్మయే వ్యాఖ్యచేయవలసివచ్చెను. కవాటము బంధింపఁ బడినంతకాలము, తలుపును గ్రద్దుచుంటిమి, కేకలు వేయుచుంటిమి. ఇప్పుడు తలుపు తెరవఁబడినది. ఇకమనము గడపదాటి లోపలకు అడుగిడుటయే శేషించియున్నది. తలుపు తెరచినపిమ్మట తలుపును గ్రద్దుట పరిహాసాస్పదము; కేకలు వేయుట మరింత పరిహాసాస్పదము. ఇక అన్యుల నపేక్షించవలసిన అవసరములేదు. ఆందోళనముతో బనిలేదు.

స్వశక్తిచేతనే ముం దడుగిడవలెను. మనపురోభివృద్ధి మన కాలిసత్తుపమిదనే ఆధారపడియున్నది. ఏకీభావముతో తీవ్రమైన నిశ్చయముతో కార్యాత్మకులమైతిమేని, గర్భగుడిలోనికి త్వరలో బ్రవేశింపఁ గలుగుదుము. అచ్చట స్వాతంత్ర్యదేవత తనంతటతానే ప్రత్యక్షమగును. ఇంకను జాగుసేయనేల? ఇంకను బరిశీలనలతోడను, వివాదములతోడను కాలయాపన చేయుట యెందుకు? సంస్కరణములను స్వీకరింపుము. హృదయపూర్వకముగ స్వీకరింపుము. వాని నెంతబాగుగ స్వీకరింప గలిగితిమేని అంతత్వరలో గమ్యమును జేరఁగలుగుదుము.

అహా! బెసెంటుమ్మగారి వాగ్విభవము? స్వస్థమును అరచేతిలో జూపుచుండ జాతీయవాదు లింకను ఏల ఆమెకు బాదాక్రాంతులు కారు? జాతీయవాదుల మూలశాస్త్రము కూడ స్వావలంబనమే కదా! ఆమంత్తమే నేడు బెసెంటుమ్మముఖతః ప్రతిధ్వనించుచుండ, జాతీయవాదులు పరాజ్ఞులు లగుటకంటె మహాదోషమేమిగలదు? రౌలట్టుఅప్ట తొలగిపోవలెనా? సంస్కరణములను స్వీకరింపుడు. రౌలట్టుఅప్ట తొలగిపోవును. ప్రెస్ అప్టరద్దుకావలెనా? సంస్కరణములను స్వీకరింపుడు. ప్రెస్ అప్ట మాయమైపోవును. దేశీయులు తిరిగి శస్త్రధరులగుటకు గోరుచుండిరా? సంస్కరణములను స్వీకరింపుడు. సంస్కరణములు మిమ్ములను సాయుధులనుగ జేయగల్గును. విదేశవస్తువుల పోటీనుండి దేశీయపరిశ్రమలను సంరక్షింప జూచుకొనుచున్నారా? సంస్కరణములను స్వీకరింపుడు. మీదేశము సకల భాగ్యభోగ్యములతోడను తులతూగును. సంస్కరణములు మీపాలిటి కల్పవృక్షమైయుండ, ఇంగ్లాండులోను, అమెరికా

లోను, ఇంకను ఆందోళననుజరుపవలయునని శ్రీతిలకుప్రగల్భము లాడుచుండెనే! సిగ్గు, సిగ్గు! ఇంతకంటె అవమానకరమైన విషయ మొకటికలదా? జాతీయవాదులు సంస్కరణములను సరిగ బరించకపోవుటచే పరరాజ్యవ్యామోహమున దగుల్కానుచున్నారు. సంస్కరణములను తిరిగి పరింపుడు. అదుగో సుదూరమున స్వాతంత్ర్య శిఖరము గోచర మగుచున్నది. తలుపులు తెరచి యున్నవి. నడుములు బిగించి, ముకుతహస్తములతో లోపలకు బ్రవేశింపుడు.

చాలు ! చాలు ! బెసెంటుమ్మగారి స్వాతంత్ర్యనిర్వచన మెట్టిదియో మాకుదెలియదు. కాని మనరాజకీయ భవితవ్యము పరదేశీయుల హస్తగతమై యున్నంతకాలము పారతంత్ర్యమే కాని స్వాతంత్ర్యమనునది లేదనినమ్ముడు. పరిసంవత్సరముల కొకమారు పార్లమెంటువారు హిందూదేశ రాజ్యాంగమును బరీక్షించెదరట' పరీక్షితు లెప్పుడును బరీక్షకుని చిత్తవృత్తి ననుసరించి మెలంగుటసహజము. ఈకారణముచేత దేశీయుల మానసికదాస్యము మరింత బలపడునేగాని, తగ్గజాలదు. హిందూదేశము స్వాతంత్ర్యమును గోరుచున్న దెందుకు? బ్రిటిషుసాంప్రదాయము ననుకరించుటకా? అత్తను గోల్పోయినపిమ్మట సామ్రాజ్యము సిద్ధించినను, ఫలమేమని యేసుక్రైస్తువు ప్రశ్నించెను. హిందూదేశము రెండవయింగ్లాండుగ జేయు ఈసంస్కరణములు స్వాతంత్ర్యద్వారమును మఱింత దృఢముగ బంధించు గడియలేయగును. పూర్ణ స్వాతంత్ర్యము నకు గడు వేర్పరచని సంస్కరణములు,—దేశముయొక్క భవితవ్యమును దేశీయ ప్రతినిధిసభల హస్తగతము చేయ్యని

సంస్కరణములు, — దేశీయుల మూలస్వాతంత్ర్యములను
సంరక్షింపని సంస్కరణములు, — స్వాతంత్ర్య నిలయుము
యొక్క ద్వారమును దెగచినని చెప్పుటకంటె అస్పృతమొకటి
లేదు. దెసెంటుమ్మ తన వాఙ్మూలమునంతను ఉపయోగించినను
అన్యతము సత్యము కాజాలదు. ఎట్టియులంకారములను బ్రజల
నిక భ్రమయందు బడ వేయజాలవు. ప్రజలు సంస్కరణముల
రహస్యము గుర్తెరిగిరి. లోపలకాంతి, సంతృప్తి, భద్రత లే
నప్పుడు, మంగళగీతము లెన్ని పాడినను లాభమేమి?”

మనదేశాభివృద్ధిని గోరి తత్సాధనము లయిన కా
ర్యముల మనకు నుపదేశించుచుండుటయే కాక యీమే మన
ప్రభువు లయిన బ్రిటిషు దొరతనమువారిని వారి పరిపాలన
యందుఁ గలలోపములఁ జూపుచు, మనకును మనదేశమునకును
శ్రేయోదాయకము లయిన పనులఁ జేయునటుల వారిని
ప్రోత్సాహపఱచుచు మన కత్యంతోపకారమును గావింపు
చుండెను.

ఇక నైనను ఇటీవలి నడవడి మార్పుకొని ప్రజానాయ
కులతో కలిసి మెలసి అనూయనుమాని మన దేశమునకు మేలు
కలుగు తీరున ప్రవర్తించుట యుక్తమని తలచుచున్నాము.

ఈవిధమున జనులయోగక్షేమములకునై తనకష్టసుఖ
ములఁ బాటింపక లోకహితముగ సంచరించు నిపుణ్యశీలకు
నింకను నాయుధారోగ్యము లాసంగి యీమేను సర్వేశ్వ
రుఁడు కంటికిఁ జొప్పవోలే నరసి రక్షించుచుండుఁగాత !

ఓం తత్సత్.

అరేబియన్ నైట్స్ కథలు, చక్కనికూర్పు ...	1	4
తారాభాయి, చక్కనివల ...	0	12
అనందమత, నవల, నూతనముద్రితము ...	0	12
వివన్దో, నవల ...	0	8
మదాలస,, ...	0	10
మనోహరి, టి. యస్. రామశాస్త్రిగారిది ...	0	12
టిప్పసుల్తాన్ ...	1	4
నీతారామము, శ్రీతల్లాప్రగడ. సూర్యనారాయణ రావుగారిది ...	1	2
ఉన్నాదిని నవల ...	0	4
రాధారాణి,, ...	0	4
పరమానందశిష్యులకథలు ...	0	3
తెనాలిరామలింగనికథలు, జీవితము ...	0	4
భోజునికథలు ...	0	8
విక్రమార్కునికథలు ...	0	6
బేతాళునికథలు ...	0	6
వైద్యులకథలు ...	0	4
తాతాచామ్యులకథలు ...	0	6
నలుగురుమంత్రులకథలు, ...	0	2
అయిదుగురుదొంగలకథ ...	0	6
నీతిచంద్రిక, చిన్నయసూరి గారిది, చిన్ననైజా ...	0	8
పంచతంత్రము, వచనము, ములభశైలి ...	0	8
రామదాసచరిత్ర, చక్కనికూర్పు, మంచికాగితములు, ఇందు శ్రీరామదాసుగారి ప్రతిమకూడకలదు ...	0	12

శ్రీ గౌరీ గారి జీవితము	0	0
శ్రీ లాలా లాల్ పరిభ్రామ జీవితము	0	0
శ్రీ రామ సుబాచార్య చరిత్ర	0	0
స్వామి రామ తీర్థ జీవితము	0	0
శాలివాహన చరిత్ర	0	0
రామకృష్ణ పరమహంస చరిత్ర	0	0
బాలగంగాధర తిలకు గారి చరిత్ర, ప్రతిమతో	0	0
శ్రీ గోపాలకృష్ణ గోక్షే గారి జీవితము	0	0
శ్రీ మహా గోవింద రాన డే జీవితము	0	0
శివాజీ చరిత్ర	0	0
శ్రీ బుద్ధ చరిత్రము	0	0
సోదరిని వేదాంత శిఖరము	0	0
బాల్ గుక్లె వు జీవితము	0	0
అనిబి సెంటు చరిత్ర	0	4
శ్రీ శంక రాచార్య చరిత్ర,	0	3
శ్రీ వేమన యోగి జీవితము	0	2
దాదా భాయి నౌరోజీ చరిత్ర	0	2
శ్రీ కరంచంద్ గంధ జీవితము	0	2
శ్రీ గౌరీ గారి జీవితము	0	2
వివేకానంద స్వామి జీవితము	0	2
శ్రీ కృష్ణ దేవ రాయ చరిత్ర	0	3
శ్రీ గురుబాప శ్రీ రామమూర్తి గారి అంధ్రకవి జీవితములు	0	0
వావిళ్ల రామస్వామి శాస్త్రిలు అండ్ సన్స్,		

END OF
TITLE